

Alexis V. Drăculea

Jurnalul meu

de războiu

BUCUREȘTI
TIPOGRAFIA PROFESIONALĂ, DIMITRIE C. IONESCU
9, — Strada Câmpineanu, — 9

1918

Jurnalul acesta e autentic. Nu e o operă de imaginație, ci una de observațiune, de fixare neîncetată a impresiunilor, pe care le-a avut autorul în fața împrejurărilor și evenimentelor la care a luat parte.

El nu are pretențiunea de a redă icoana războiului nostru, nici de a fi sintesa aspirațiunilor lui, nici de a evocă în linii largi drama plină de sânge și de măreție la care am fost cu toții martori.

Este vorba de o lucrare mult mai restrânsă. Ea privește viața unui singur atom din marea materie care alcătuește epopeea noastră. Preocupat de micile lui mizerii și necazuri, actorul acesta neînsemnat, pare că rămâne cu totul străin, de furtuna aprigă, ce se ridică din câte-și patru colțurile lumii și din care va ieși aproape nimicită, țara lui. El nu încearcă să se ridice mai sus... De loc. El stă închis în inima lui, pe șeaua lui ofițerească: el e *om* și *soldat*. Atât.

Este aceasta o vină? O scădere, o lacună a cărții? Se va vedeà.

Ținute aproape zi cu zi, aceste însemnări, poate să conțină și oare care erori inevitabile într'o ase-

menea scriere, mai ales de date, aproape fără nici o importanță. Ele încearcă însă să fie oglinda fidelă a unei situațiuni văzute de aproape și a unei stări de suflet deosebite.

Acum când timpul a trecut, desigur că pot să constat oarecare lipsuri. Totuși avându-se în vedere momentele, în care au fost scrise notele acestea, ele sunt destul de complete pentru a putea fi publicate astfel.

Camarazilor mei de arme, șefilor, subalternilor, ca și prietenii mele, pe care o pomenesc destul de des, sper că nu le-am făcut nici un rău serviciu, dacă am păstrat nealterată sinceritatea impresiunii textului primitiv. N'am fost părtinitor față de mine și nu cred că am fost nedrept față de nici unul din ei, rămânând totuși, credincios adevărului. Servindu-l pe el, cum am servit și armata țării, în rândurile căreia am avut onoarea de a lupta înaintea inamicului.

6 Octombrie 1916.

În sfârșit mi-a venit și mie rândul, comandant al fortului B... al cetății B. nu puteam rămâne mult timp. Chiar adineaori m'a chemat colonelul la telefon și mi-a spus că trebuie să plec pe front. Omul umblă cu menajamente. I-am spus deschis: merg. Și aveă aerul să fie mulțumit, prin acceptarea mea francă, de „povara“ ce i se dase de a alege pe unul dintre noi.

—Dar ce mă fac cu Marieta?

Ea e în pavilion; mă așteaptă...

...De ce m'a chemat colonelul?... Trebuie să-i spun...

Un moment îmi trece prin gând să o mint. Marieta e așa de fericită aici! Ea își închipuie că suntem pe front, fiindcă păzeam un biet fort demontat, cu câțiva soldați fără arme.

O găsesc afară lucrând la o broderie. E o zi minunată de toamnă. O iau în brațe și o sărut lung. Ea nu înțelege, însă, nimic. Lucrul acesta s'a mai întâmplat. De ce ar înțelege altceva? Li voi vorbi în trăsura. Am timp destul ca s'o pregătesc.

Am găsit-o atât de înțeleaptă... Totuș am o grijă: va fi cuminte și mâine? Va voi să înțeleagă ce-i războiul, când se va despărți de mine?

7 Octombrie.

Am fost la regiment ca să-mi iau hârtiile. La plecare colonelul mi-a ținut un mic discurs „bine simțit“. L'am ascultat cu plăcere, cu atât mai mult cu cât mi s'a părut sincer.

Ieșind dela el văd că s'apropie de mine, ca să se prezinte, un brigadier. E un om din unitatea mea, venit înadins, ca să mă însoțească. Foarte bine! Sunt încântat de această cunoștință. Caut să am câteva amănunte dela el. Aflu că ofițerul pe care îl înlocuiesc a căzut grav bolnav, în urma unui bombardament teribil, la care fusese supusă bateria. Faptul nu mă miră, nici nu mă impresionează.

Mi-am zis că trebuie să fie vorba de un tip care nu a avut noroc; eu voiu avea, cu siguranță, mai multă șansă.

Pe urmă m'a cuprins oarecare neliniște, pentru ce motiv nu știu. Am continuat însă, să-mi văd de treabă. Nu m'am simțit prea nenorocit. Trebuie să fac „figură“ bună.

Marieta îmi spionă toate mișcărilor și gesturile cele mai neînsemnate.

Amândoi am colindat orașul în trăsura. O mulțime de lucruri de cumpărat; câteva chestiuni de aranjat. Iată cum am întrebuințat vremea până seara.

Marieta care n'a lipsit de lângă mine barem o clipă, a fost fără să exagerez, admirabilă!

Părerea mea este că ea nu socotește că-i serioasă această afacere.

Așa se și explică cum de n'au intervenit complicații și cum am avut de învins din partea ei o rezistență ce mă așteptam să fie teribilă.

A plâns, totuș, astăzi de nenumărate ori. Și eu nu puteam să o văd când plângea.. Intorceam capul. Pentru întâia oară pricepeam: ce este războiul...

8 Octombree.

N'am plecat la post. Sunt tot acasă. De ce am mai rămas și astăzi? Nu știu.

Să fie lipsa de patriotism? Lipsa unei conștiințe serioase în îndeplinirea datoriei? Sau teama de necunoscut, frica frontului «marotta» tuturor «ambuscaților» și sedențarilor?

Nu știu.

În primul rând trebuie să mărturisesc sincer dorința de a mai stă cu prietena mea. Apoi, o sumă de considerații.

După ameteala de ieri și de alaltăieri, abia azi îmi dau seama ce am făcut. E fără îndoială o greșeală ce s'a făcut cu mine și pe care trebuie s'o relev, eu, cel dintâiu.

Regret că am primit fără discuție propunerea colonelului meu, de a fi trimis imediat pe front.

Și acum pricep ezitățile șefului meu, când mi-a spus la telefon:

— Vrei să iei comanda unei baterii de 75^m/_m la G... Te simți în stare?

Eu, ca un naiv, surprins de întrebare, am răspuns afirmativ, de teamă să nu fiu bănuț că umblu să mă dau la o parte, în împrejurările astea grele, de a-mi face datoria către țară.

Sunt un biet sublocotenent de rezervă, ofițer de câtăva vreme, nu am făcut nici o concentrare în tot timpul acesta, nu am văzut niciodată materialul de

75^m/_m nu-l cunosc, nu știu să umblu cu el, nu știu să trag....

Intors la corp de câteva zile, după un concediu medical timp de patru luni, hotărât, nu eram eu ofițerul de artilerie cel mai indicat, să mi se dea pe mână o baterie, într'un punct atât de important, în fața forturilor bulgărești dela R....

Aflù ceva senzațional, și lucrul acesta mă indispuce și mai mult: In locul meu erà indicat să meargă căpitanul activ M. M.

A la bonne heure! El comandant și eu ajutor. *Tant que vous voudrez, messieurs!*

Insă din motive pe care nu țin să le cunosc, numele activului s'a eclipsat și a rămas în arenă rezervistul.

Erà firesc, erà fatal!

De altfel sunt un civil, un biet civil. Și armata are un mecanism foarte simplu. Ca să faci ceva, îți trebuie un ordin. Ca să nu execuți un ordin, trebuie să faci raport. Și eu n'am făcut raport... Raport de boală, de incapacitate, de nepregătire tactică, în sfârșit raport, prin care puteam să arăt orișice, numai un lucru să mă feresc să-l spun: vă rog să nu mă trimeteți pe front.

Mă dau bătut. Am tot respectul pentru trucerile cazărmilor și ale biurourilor.

Primesc să-mi pierd bateria și oamenii în luptă, din propria mea prostie, decât să mă decapitez singur.

Iată ultimul cuvânt, cu care am biruit îndoiala, nesiguranța și enervarea zilei de astăzi.

9 Octobre.

După trei ceasuri de mers cu trenul, am ajuns la cartierul brigăzei de infanterie, sub ordinele căreia eram pus de azi înainte, în comuna Fr., situată chiar lângă gara cu acelaș nume.

Ceeace am prevăzut s'a întâmplat. Actele pe baza cărora am fost numit comandant al unei unități nu erau bune, de oarece numirea mea nu erà încă aprobată de Marele Cartier general. Puteam să mă întorc acasă. Șeful de stat major al brigăzii îmi comunică că pot să iau comanda bateriei deocamdată, sub rezerva aprobării ulterioare a M. C. G., ce nu va întârziă să sosească, din moment ce regimentul meu fusese informat de aceasta.

Nici de astă dată n'am refuzat invitația ce mi se făcea. De ce? Nu știu. Exces de zel? Nu. Curiositatea de a vedeà cu o oră mai curând poziția pe care aveam să lupt?

Nu cred.

Dorința de a mă recomandă mai bine viitorilor mei șefi?

Nici atât.

Atunci, ce?

Nu știu.

De ce n'am refuzat? De ce nu m'am întors imediat la București? De ce am înșelat astfel iubirea mea pentru Marieta? Când nu mă sileà nimeni, când eram poate mai folositor lângă ea... Când o lăsasem singură și în starea în care numai eu singur o știu?

10 Octombrie.

Am luat comanda bateriei de poziție No.... de 75^m/m. Mod. 1880. Sunt la 500 metri de Dunăre și la 3 km. de inamic. Totuș, inamicul e de multe ori mai aproape, când te bombardează din monitoare.

Zilele trecute bateria de poziție No... din stânga mea, la câțiva kilometri, a scăpat ca prin minune. Comandantul simțind că a fost descoperit, peste noapte a dat ordin ca, oameni și tunuri, să se retragă într'o poziție învecinată. A douazi de dimineață un tir precis de trei sferturi de oră de pe monitoare, a nivelat complet șanțurile și adăposturile pe care de-abia le părăsise camarazii noștri.

Nici o impresie deosebită.

Drumul dela gară la baterie, într'o căruță fără arcuri, a fost, însă, delicios. Să fii sguduit fără milă, opt kilometri neîntrerupt, prin arături, e o plimbare ce își are farmecul ei, la urma urmei.

Nimic nu-mi dă senzația frontului.

Și, totuși, mă gădesc aici în avantposturi, pe linia înaintată de luptă. De n'ar fi nesfârșitul lanț de tranșee și atâta sârmă ghimpată, m'aș fi crezut într'o partidă de plăcere spre Herestrău sau Snagov.

O splendidă zi de toamnă, de o dulceață și de un parfum cum nu întâlnești decât în câmpia asta bogată românească!...

Și o liniște adâncă, misterioasă, ce nu te lasă să bănuiești, că cerul ăsta atât de senin, poate să fie brăzdat de urletul sălbatec al tunurilor.

Întâlnesc fețe sănătoase de soldați din regimentul... T. de infanterie. Citesc lipsa orșicărei griji în ochii

lor. Mă simt și eu cuprins la rândul meu de un optimism și de o încredere nespusă în viitor.

Caut să fac cunoștință mai de aproape cu trupa pe care o comand. Nu mă încântă de loc oamenii mei. Mai toți sunt contingente vechi. Afară de građați, bateria mea mi se pare mai mult un sfat de oameni bătrâni, decât o gardă eroică de-alungul bătrânului fluviu.

11 Octombrie.

Abia astăzi îmi dau seama de pozițiunea ce ocup și de funcțiunile importante ce mi s'au încredințat înaintea inamicului. Sunt, însă, indignat de faptul cum m'au aruncat aici. N'a stat nimeni de vorbă cu mine, să-mi dea vre-o lămurire, să mă inițieze, să-mi spue ce am de făcut. Măcar atâta lucru.

— Fă și tu cum te-o tăia capul! mi-am zis privind Dunărea cum curge la vale. La urma urmelor trebuie să mă descure singur. Mai întâiu socotesc că misiunea noastră, care e de a apăra orașul și portul G., e foarte grea. Noi suntem în fundul văii și inamicul e sus de tot, pe deal. Pozițiunile lui ne domină în mod absolut.

Bateria mea e ascunsă în niște vii, după o ușoară cută de teren.

Avantajul meu, singurul de altfel, este că în fața mea se află ostrovul M..., lung de 7 klm. și lat de câteva sute de metri, plin de păduri de sălcii. Sunt sub bătaia forturilor cetății bulgărești R. Destulă bucurie! Trag în mine cu 210, 150, 105, ca în oală.

Toată chestia e să nu mă descoper ca să nu mă facă ferfeniță.

Am priceput situația. Constatările acestea le fac cu sânge rece.

Inșă ceea ce e exasperant e că nu știu nimic din ale milităriei: nici parte tehnică, nici administrativă. Sunt nul cu desăvârșire. Ignoranța mea e așa de crasă în materie, încât mi-e rușine să întreb sergentii, cel mai mic lucru, când intru în baterie.

Toată preocuparea mea este cum să-mi ascund totala mea neștiință, ceea ce cu drept cuvânt, mă neliniștește grozav. Profit de ocazie când soldații stau în posturi, ca să întreb pe unul.

— Ce e asta? — Și-i arăt, la întâmplare o piesă a tunului.

— Alidada, să trăiți domnule sublocotenent.

— Ești sigur? mă, bagă de seamă!...

— Da, domnule sublocotenent.

— Ei bine, dacă ești sigur, spune-mi la ce servește?

— Alidadă care va să zică, e un instrument ce ne ajută pentru a lua unghiul de direcție.

— E bine? E adevărat ce spune?

— Da, dom'le sublocotenent. E foarte adevărat...

— Ei, cum?

— Păi... — și soldatul pornește să descrie și să explice cum se întrebuințează aparatul.

— Brigadier, a glăsuț bine? N'a făcut nici o greșală?

— Nici una.

— Fiți atenți. Luați seama!

— Da să trăiți dom'le sublocotenent.

— Cum face vre-o greșală să-l întrerupi! — îi spun

unuia de știința căruia eram mai sigur—să nu-l mai lași să urmeze.

— Am înțeles dom'le sublocotenent.

— Spune acum cum se face tragerea.

Toată lumea să asculte aici. O să pun pe fiecare să repete pe urmă.

Și așa am reușit să prind câteceva dela omenii mei.

Comandant de baterie. . Un ageamiu! Dac'or fi și generalii noștri tot așa în ale strategiei ne merge bine! A cui e vina?

N'am plecat toți așa la războiu? De ce să ne mai ascundem?

12 Octobre.

Jurnalul unui soldat... Ah! ce rușine mi-e s'o spun... Simt că n'am inima unui soldat, deși regele mi-a dat tresa de aur de ofițer. Sunt un om de nimic: iată adevărul!

În loc să caut să învăț, să mă pun la curent cu instrucția, nu fac nimic. Nici inventar, nici proces verbal de luare în primire a materialului, a efectelor... Nimic. Unde o să ajung? Atâta nepăsare... E absurd!

Câte odată 'mi-e necaz și pe înamic că nu mișcă el, cel puțin. Dacă ar trage mai mult asupra noastră dacă ar fi nițel mai activ, mi-aș face și eu mai mult datoria.

„Et j'avais vécu pendant un an dans sa tendresse, dans ses bras, dans sa caresse, dans son regard, dans ses robes, dans sa parole, enveloppé, lié, emprisonné, dans tout ce qui venait d'elle, d'une façon si com-

plête que je ne savais plus s'il faisait jour ou nuit, si j'étais mort ou vivant, sur la vieille terre ou ailleurs“.

Iată cu ce mă îndeletnicesc. Transcriu fragmentul ăsta. E așa de frumos! Sunt atât de încântat de el încât uit că sunt pe front, unde trebue să muncești, să veghezi, să-ți controlezi subalternii în fie ce minut și, pe deasupra să fii și cu ochii la inamic...

13 Octombrie.

Mă rog ce e aici? Petrecere! Nimeni nu se ocupă de mine. Inamicul mă lasă în pace. Văd că îmi oferă chiar o liniște pentru care îi sunt recunoscător. Nici azinoapte, nici azi n'am auzit, barem „de probă“, o lovitură de tun, sau un foc de armă. În ce privește șefii mei erarhici, acelaș lucru. Nimeni nu întreabă de mine, nu mă supără, nu vrea să știe că exist. E comodă de tot viața aici.

Cu un inamic atât de leneș și cu niște șefi așa de puțin zeloși, mă gândesc, n'aș putea să dau o lovitură? Dacă m'aș duce să văd pe Marieta? E cam departe nu e vorbă, la București! Sunt două, trei ore cu drumul de fier. Nu e tocmai o fugă de cal.

O să reușesc? Negreșit că risc totul. M'așteaptă consiliul de război... Părăsire de post; dezertare în fața inamicului. Iată cum o să-mi califice „crima“. Ce-o fi să fie!

Am plecat. Ajung la gara Fr... și vreau să iau trenul. Scandal înainte de a mă sui în vagon. Trenul se compune numai din mașină și din vagonul poștal.

— Mă deschide ușa! — mă adresez unui nenorocit de cheferist.

— «Mă» să spui soldaților tăi, nu mie! — îmi replică individul.

Am văzut roșu înaintea ochilor. Am pus mâna pe tocul revolverului, îngrozit de atâta obrăsnicie.

Mi-am adus aminte că nu sunt în regulă cu plecarea și am devenit prudent. Ușa eră blocată și individul rânjea ironic la fereastră, par'că ar fi bănuit că am o parte slabă...

Am rugat atunci cu multă umilință, pe șeful gării să interviev. N'am primit nici o satisfacție pentru „insultă“, decât atât că mi s'a oferit pur și simplu loc în vagon. Evident că pentru un ofițer care venea de pe front, și care nu înțelegea să fie tratat ca orșicare călător, eră preă puțin. Dar gândul că sufer pentru Marieta, mi-a dat destulă putere, ca să suport această lovitură în amorul propriu.

14 Octombree.

Marieta are o idee fixă, să vie și ea după mine. Să stăm aici împreună, pe marginea Dunării... Eu nu m'aș opune, dacă ar fi posibil. I-am promis că am să mă întorc peste câteva zile. Până atunci voi studia chestiunea.

Marieta consideră lucrul ca și făcut, și mi-a declarat că-și face bagajele. Ilusii!

Intoarcerea mea la baterie are loc fără incident. Lipsa mea a trecut neobservată. Sunt speranțe bune că voi putea lipsi și altă dată, fără urmări.

N'am ajuns încă bine, și inamicul a ținut să-mi arate că e foarte imprudent ceea ce fac, să părăsească postul, profitând de cele câteva ceasuri de inacțiune din partea sa. Toată după amiază a bombardat secțiile vecine, în special în dreapta unde se află un depozit de petrol și benzină al orașului.

Posițiunea noastră a fost crățată. N'am avut nici un ordin. Bine înțeles că n'am ripostat. În schimb am observat bine punctele unde își are inamicul instalate bateriile. Din punct de vedere practic nu au prea mare importanță observațiunile mele, de oarece nu am să le reduc la tăcere, tocmai eu, gurile lui, cu niște „șaptezeci și cinci-uri“ demodate. Eu am artilerie ușoară și ei trag cu tunuri grele, dela distanțe mari... Prin urmare adio! Nici nu pot să le ajung măcar...

Să-mi dea și mie țara tunuri grele ca să încerc să le tai glasul.

Deocamdată se spune că avem puține. Iată partea delicată a chestiunii, pentru care nici nu mai insist.

'15 Octobre.

Am o locuință din cele mai simpatice: o cramă în mijlocul unei vii. De jur împrejur numai pomi și garduri vii. Sunt la optzeci de metri de baterie, ceea ce e un mare inconvenient. Nu sunt în permanență cu oamenii și al doilea, când inamicul ne bombardează poziția, risc ca să fiu surprins în casă sau în drum spre baterie.

Astăzi un camarad artilerist m'a sfătuit să renunț la acest cuib așa de poetic și să mă bag sub pă-

mânt, să-mi fac o gaură, unde o fi mai prozaic, dar n'o să mă doară capul...

Regulamentul chiar cere să-mi fac un adăpost blindat, unde dacă nu voi avea confortul, voi avea siguranța și posibilitatea de a avea trupa mai în mână.

Am să mă mai gândesc...

Deocamdată adăpostul am să-l fac pentru oamenii mei. Toți sunt răciți și tușesc din pricina frigului și umezelii din tranșee, aproape descoperite. La noapte încep lucrul, ca să nu fiu observat de inamic.

Dacă voi reuși, îmi construiesc unul și mie. Decât atunci trebuie să renunț de a mai aduce pe Marieta și asta nu-mi convine.

16 Octombrie.

Totul ar fi cum ar fi, dacă gândul în fiecare ceas, în fiecare minut nu mi-ar sburâ în altă parte. Toate planurile ce le-am făcut până acum, nu fac doi bani. Astăzi nu mă mai interesează nimic, nu mai vreau să aud nimic.

Dacă dușmanul ar trece Dunărea și mi-ar eși în cale în momentul ăsta, m'aș uita la el flegmatic, cu mâinile în buzunar.

„Trebuie s'o văd chiar astăzi !...“.

Am presimțiri absurde și o superstiție pe care, cu toate eforturile ce fac, nu pot s'o înlătur.

„Trebuie s'o văd !“.

— Ei și dacă m'o prinde ? Să se isprăvească !

A muri cu glorie pentru țară, nu e o vorbă goală. Dar a muri pentru Marieta e, fără îndoială, o voluptate !

Spectrul consiliului de războiu, cu care ne amenință șefii, nu mă va reține azi, cum nu m'a reținut nici ieri.

Fix la orele cinci după prânz am pus caii și am pornit, cu aceeași căruță fără arcuri, cu care am venit, spre gară... Fără nici o formă, fără nici o socoteală, ca și cum ar fi fost vorba de lucrul cel mai simplu din lume.

— Ce s'o întâmplă acum cu mine, om vede!...

Nici n'am apucat să trecem șanțul și un proiectil se sparse în șosea urlând cu un hohot asurzitor.

— Ce fii și asta?

— Un obuz să trăiești dom'le sublocotenent.

— E semn rău! Hai acum, Mână înainte... Pentru ce stai?

— A rănit calul!... Mare noroc avu gloabă asta domnule... Uitați-vă că nu pică în ham.

Și îmi arată: semnul, sângele... Nu eră nimic grav.

— Hai! Mână înainte!

.... Și ne-am urmat drumul.

17 Octombrie.

La orele 11 dimineața eram îndărăt. Bateria eră la locul ei. Slavă Domnului! Inamicul n'a desfășurat nici o activitate deosebită.

Sosind aci primul gând ce-mi tresăltă e că puteam să mai rămân. Totuși iau o hotărâre virilă. De azi înainte să-mi văd de treabă.

Aflu că am fost căutat de maiorul B., comandantul avantposturilor. Un sergent i-a raportat fără să-și

deă seamă de răul ce mi-l face, că am plecat spre București.

Sunt chemat la comandament.

Lucrul acesta, de mirare că nu mă sperie... Poate, unde aveam pregătită de mai 'nainte o apărare.

Incalec. Totul e să înăbuș aici afacerea, până e în fașe, să nu ajungă la brigadă.

— Domnule maior, m'ați căutat? Am fost la București.

— Cum se poate?

— În interes de serviciu.

— Fără știrea mea?

— Eu nu pot să comand bateria fără hărți, domnule maior — maiorul eră de infanterie; — m'am dus la institutul geografic, de mi-am luat hărțile de care are nevoie orșicare ofițer, comandant de baterie.

— Unde sunt?

Scot un sul. Maiorul le examinează cu atențiune. Tonul meu hotărit face impresie.

— Știi că o să te rog să mi le împrumuți și mie. Da cum ți le-ai procurat?

— Am sculat azi noapte din somn pe subdirectorul Institutului Geografic.

— Bravo!

— Mi-e prieten... Trebuie să recunoașteți, domnule maior, că numai la noi în armată se pot vedea anomalii de-astea: comandanți de unități cari n'au harta regiunii pe care o servesc. Eu am plecat pe răspunderea mea. De altfel v'am raportat în scris și d-voastră și brigăzii asupra acestei chestiuni și nu s'a luat nici o măsură.

— Bine! Dar nici d-ta nu erai în drept să-ți părăsești postul... fără să ne previi cel puțin..

Ofensiva mi-a reușit. Acel care m'a salvat a fost însă un caporal, fost desenator pe la Institutul Geografic, și care avusese fericita inspirație cu o zi înainte să-mi aducă aceste prețioase hărți. Ele cuprindeau toată valea Dunării, ambele maluri până în inima Bulgariei, și cu drept cuvânt făceau admirația șefului, de oarece, după cum am aflat, nu se găseau hărți de astea decât numai la sfinții cei mari, dela divizie.

18 Octombre.

Am muncit toată noaptea. Am primit ordin să-mi instalez o secție — două tunuri — în poziția S.... chiar în cimitirul orașului, la vreo 800 metrii la dreapta mea. Am dus tunurile, am săpat șanțuri și am executat tot felul de lucrări de apărare. Am desgropat morții, cari stăteau linistiți în fundul pământului. Le-am scos oasele afară, pe unele le-am pus bine, pe altele le-am aruncat. Oamenii mei în timpul acesta, făceau ca și groparii din Hamlet, tot felul de reflecții, unele vesele, altele triste și chiar cinice.

— Dumnezeu să vă erte, spune cu evlavie sergentul ordecâteori aruncă câte un ciolan în vre-o căldare.

Mi-am ales „reperele“ de cu ziuă, am calculat distanțele. Aveam ordin să trag asupra unei fabrici unde se semnalase oarecare activitate, de către posturile de observație. Totul erà gata. N'am prevăzut, însă, la urmă, un sbârnâit de telefon...

- Oprește. Nu mai trage!
- Pentru care motiv, domnule maior?
- D-ta ești nedisciplinat! Nici o explicație!
- Vreau să știu. Dați-mi voie... Mă canonesc degeaba?

Și telefonul se închide fără răspuns. Am dat furios și eu ordin de retragere pe vechea poziție. M'am culcat făcând o comparație — de altfel destul de naivă — între fericirea ce mi-o dă Marieta și exasperarea ce-mi pricinuese șefii mei erarhici.

19 Octobre.

La orele 9 dimineața, m'am dus să inspectez un observator în dosul cimitirului S... Mergeam pe jos și deodată aud sgomotul unui motor de aeroplan. Il zăresc imediat și după el, pe flancuri apar alte două. Le recunosc; sunt aeroplane germane.

Sar șanțul șoselii și caut un loc mai ferit, sub un copac. În urma mea la 100 de metri o ștafetă călare venea în trap, ducând un ordin la comandament.

Eră un băiat tânăr dintr'un regiment de călărași și pe care nu-l mai văzusem până atunci.

O explozie formidabilă. Am văzut calul căzând ca trăsnit. Și călărețul ridicându-se în sus printr'o sfortare nemai pomenită. El ținea o carabină în mână. Totul se petrecuse în câteva clipe. Bomba a căzut în mijlocul șoselii. Fără capelă și plin de noroi soldatul se așază liniștit în genunchi, cu arma la ochi și trage înjurând asupra aeroplanului. Alte două proiectile se sparg ceva mai la dreapta lui. Nemișcat și în aceeași poziție de luptă, călărașul trage îndârjit mereu!

Dușmanul se depărtează. Soldatul lasă și el arma jos și-l aud văitându-se :

— Aoleu ! Mi-au omorît calul ! Imi omoară calul !
Mă' apropii de el să văd ce are.

— Ce mă fac eu dom'le sublocotenent fără căluțul meu ?

Eroul acesta simplu aveà o figură de copil. Erà nemângâiat de pierderea tovarășului.

Când am plecat, nu m'am putut opri de a sărută' această față aspră de țăran și de viteaz.

20 Octobre.

Ce zi frumoasă ! M'am deșteptat prea de dimineață, Mă frec la ochi și chem soldatul să-mi toarne apă.

Se pare că astăzi o să avem de lucru. Am fost anunțat că trupe de infanterie inamică lucrează la tranșee în apropiere de mal. Ah ! Ce bine ! Mare-i dorința mea de a dà o lovitură !

Faptul se confirmă. Va să zică voi trage. Chiar am primit și ordinul.

Incep... Trag !... Intâia salvă, a doua... A ! Declar că a fost foarte frumos.

La a treia salvă observatorii îmi comunică că inamicul s'a împrăștiat.

A ținut prea puțin ! Maiorul mă felicită la telefon și-mi dà ordin să incetez focul.

Intrăm în tranșee. Artileria grea vrășmașe turnă la rândul ei de-asupra noastră. E revanșa. Ce-mi pasă ! Să tragă disperatii. Am curățat câțiva de-ai lor, ceeace e esențialul !... Pentru un început nu e

rău. Și-mi frec palmele lângă „moșnegii” mei, pe care li cert, când scot capul afară, curioși să vadă cum sfredelesc pământul proiectilele „ghermanului”.

21 Octombree.

Orcât iubesc eu pe Marieta, dar astăzi nu m'am gândit la ea o singură dată. E o constatare ce mă intristează.

Am avut și de lucru. Inamicul îndârjit, de bună seamă, din pricina salvelor noastre de eri, nu ne-a cruțat tot timpul. Bombardare slabă spre noi, violentă însă pe celelalte sectoare.

Paza bună trece primejdia grea.

Am stat toată vremea la observator.

Și acum stau în odaia mea mititică, pe marginea unui pat de campanie, cu ochii pierduți într'o scri-soare... Ce-o fi făcând Marieta?

22 Octombree.

Aceiași musică! Toată noaptea s'a auzit tunul. Ei trag și noi nu răspundem. In condițiunile astea meseria de comandant de baterie n'are nimic atrăgător. Chiar azi am primit un ordin dela Divizie să nu risipim munițiunile. Doamne, ce risipă facem noi! Cum nu le e și rușine!!

Fac îndată raport și arăt, cum coloane inimice de căruțe trec zilnic pe șoseaua care merge paralel cu Dunărea. Cu distanța 3800 băteai în ele foarte bine.

In acelaș raport arăt cum vin și pleacă trenurile

dușmanului din gară pline cu armament, munițiuni și trupe chiar. Și asta în văzul nostru. Am mai raportat verbal, în atâtea rânduri. Nici un răspuns.

Ba, mi s'a răspuns odată și mi s'a spus că inamicul se răsbună pe orașul G..., vechiul nostru port dela Dunăre, în cazul că tragem prea des!

Astăzi sunt pornit ca să-i lucrez, în corespondență pe șefii mei. Fac un nou raport, în privința soldelor. Iată o chestiune ce am la inimă. Soldații și ofițerii n'au primit solda de trei luni. Oamenii cari se luptă nu își primesc dreptul lor. Iar acei ce își răsfață lenea prin birourile ministerelor și-o iau, însă anticipat.

De sigur că e multă suferință pe front. Dar cea mai mare vine dela chipul cum cei mai mari ne conduc.

Este o adevărată sfidare adusă soldatului, nepăsarea ce i se arată.

Hotărât azi am dispoziție la scris. Un nou raport, tot așa de îndreptățit ca și cel de mai sus. În atâtea rânduri bateria a cerut încălțăminte pentru oameni. Nu ni s'a răspuns nici odată. Asta nu mai poate să meargă așa.

Opincile s'au făcut praf. Cu ce să le înlocuiesc? Am trei oameni desculți. Și doar dorm afară în tranșee, nenorociții ăștia! Li plouă și îi bate vântul acolo. N'avem nici trei luni de războiu și am isprăvit și încălțăminte, și munițiile, și banii? Atunci frumoasă perspectivă ne așteaptă. Am dreptul să mă felicitez că am fost pentru războiu.

23 Octobre.

Pustiul din oraşul G., vechiul nostru port dunărean! Am fost azi prin el, trebuind să fac lângă malul apei nişte recunoaşteri.

Ce tablou trist un oraş evacuat de toată populaţia lui civilă. Cunoaşteam G. încă din timp de pace. Venisem de vre-o câteva ori la tribunalul judeţului. Mi-aduc aminte chiar că am fost la un bălcu, ce se ţine în fiecare an, la marginea lui. Ca mai toate oraşele de provincie viaţa lui n'avea nici o strălucire, ci eră linişte sănătoasă.

Acum e o cetate moartă. Oraşul pisicilor moarte şi al câinilor flămânzi. Nu e uliţă care să nu te impresioneze suferinţele acestor două animale.

Ele sunt singurele fiinţe pe care le mai întâlneşti aici. Ataşate tot atât de mult de persoana omului, ca şi de casa şi locul lui ele sunt victimele acestui îndoit devotament.

Când oraşul e bombardat îi apucă o adevărată panică pe aceşti mizerabili locuitori ai lui. Bateria mea care e chiar la periferie e asaltată atunci de pisici şi de câini îngroziţi, adevărate schelete mişcătoare. Sunt forţat uneori, cu durerea în suflet, să închid ochii la represiunea sălbatică ce o fac soldaţii mei. Sunt nişte nevinovate creaturi ce vin în prea mare număr să caute un adăpost, pe care nu li-l putem oferi. Sunt nişte indesezirabili nenorociţi....

24 Octombree.

Artileria grea inamică — de altfel singura care o-perează împotriva noastră —, nu ne-a slăbit toată ziua. Avem însă o pozițiune excelentă. Direcția de tragere o găsește totdeauna foarte bine, din cauza unor ploi, doi la număr, pe care, cu toate stăruințele oamenilor mei, nu mă îndur să-i tai. Dușmanul trage mereu asupra lor și asta e direcția cea bună. Decât șansa noastră e ca lovitura lui când e prea lungă, când e prea scurtă. Acești ploi îl obsedează grozav pe adversar și toată gruparea de focuri o face în jurul ploilor și mai ales în spatele lor.

Bateria din contră e înainte la vre-o 250 de metri, după o ușoară ridicătură de pământ și în mijlocul unei bogate plantații de vii.

De multe ori am avut impresia inegalității mijloacelor de luptă, față de un adversar utilat mai bine, înzestrat, cu tunuri de calibru mare și cu muniții din belșug.

Dar ce să-i faci? Te bați cu ce ai. Azi ordonanța mea a avut în privința asta un cuvânt nemerit. Plictisit peste măsură că nu ripostăm niciodată, am plecat dela observator și m'am răsturnat pe patul de campanie, din casă.

În timp ce soldatul îmi aruncă lemne în foc bombardamentul pornise teribil.

— Mă, eu zic să tragem și noi acum!

— Cată-ți de treabă, dom'le sublocotenent.

— De ce?

— Ce-o să-l speriem noi pe german cu surcelele noastre?

Curat surcele! Bietele noastre tunuri de 75 m/m., model 1880, pe lângă gurile lor de 150 m/m. și chiar de 210.

Sfatul erà bun. Bine înțeles că până ce n'au isprăvit și ei de tras, nici eu nu m'am deranjat de pe patul meu de campanie.

25 Octobre.

„Moșnegii“ mei s'au apucat de intrigi. Aflu că sunt împărțiți în două tabere, ce se mănâncă una pe alta. Capii sunt doi sergenți, șefi de secție. Observasem mai de mult că e o oarecare neînțelegere dar acum mi s'a dat ocazia de a o descoperi.

Un soldat îmi raportează că a fost crunt bătut de sergentul I., pentru că a intrat în adăpostul secției a doua. Anchetând cazul am constatat că soldatul primise într'adevăr loviturile și că erà în același timp și un partizan înfocat al sergentului S., dela secția întâia. Dar mai aflu și o mulțime de alte lucruri. Găsesc astfel și explicația câtorva mici chestiuni de serviciu, ce mi se păreau mai nainte obscure.

Ancheta mea merge mai departe și găsește un fapt tot atât de grav: în momentele de repaos soldații mei jucau cu pasiune rișca și chiar cărți.

Va să zică de asta se țin moșnegii mei? Sunt așa de supărat, încât mă gândesc că pedepsele cele mai teribile n'o să mă satisfacă. Întăiu și întăiu ordinul Marelui Cartier General e ca să se reinființeze trăgătoarea. Ei bine, le promit că voi aplica-o pe o scară întinsă și fără nici un fel de deosebire.

Toate acestea evident sunt din cauza mea că nu pot accepta să locuiesc sub pământ cu acești nerușinați de babalâci cari își permit să joace „uite popa nu e popa“, în războiu, înaintea inamicului.

De sigur că Marieta ar fi făcut haz de pornirile vicioase ale moșnegilor mei. Eu însă nu pot să glumesc. Trebuie să restabilesc disciplina atât de grav compromisă în unitatea mea! Voi stârpi răul din rădăcină, cât mai e timp. Ostașii nu trebuie să joace jocuri de noroc și nici nu le e ertat unor camarazi să se mănânce între ei. Aici nu suntem nici pe maidan, nici la cafenea.

26 Octobre.

Din ce în ce capăt impresia că noi suntem aici inviolabili, imprenabili și inexpugnabili... Am dobândit siguranța că vrășmașul orice ar vrea să facă nu ne va găsi poziția noastră, cu artileria lui.

Totuși am avut oarecari emoții adineaori când evoluau pe deasupra noastră două aeroplane. Căutau ceva prea stăruiitor și prea indiscret. Desigur locul unde suntem ascunși.

La urma urmei, ce zor avem să tragem cu orice preț. Numai de plăcerea de a ne demasca? E o adevărată copilărie să crezi că e bravură să-ți expui viața în mod inutil pe câmpul de luptă!

Iată cum, stând pe poziție, capetei ideii sănătoase. Am pierdut până acum din vedere adevăratul scop al acestei baterii. Eu sunt pus aici ca să împiedic pe bulgar să treacă Dunărea. Trebuie să opresc, să distrug și să înec îmbarcațiunile lui. Rostul meu nu

e să fac să tacă artileria inamică, nici să nimicesc fabricele și gurile lui de foc.

Cu niște „soixant quinze”-uri demodate trebuie să fiu mai modest și mai prudent, mai puțin „eroic”. Iată eroarea mea.

Mi-am exagerat misiunea, puterea și importanța. Nu e nici o rușine! Lucrul acesta li s'a întâmplat chiar și celor mai mari căpitani în acest războiu.

27 Octombree.

Azi noapte m'au scos obuzele și șrapnelele din casă. Copacul din fața prispiei a fost retezat. În lumina orbitoare și în detunătura puternică, ce a urmat, am crezut că a căzut un trăznet asupra mea în somn.

Am sărit, îmbrăcat, din pat, și am alergat cum am putut la baterie. Ceeace eră de așteptat s'a întâmplat. Renunța voi odată la casa asta, ca să stau sub pământ, cu trupa ?

Iată ce îmi ziceam strângând pumnii, în vreme ce schijele îmi tăiau drumul. De două ori m'am trântit cu fața la pământ; de mai multe ori mi-am făcut cruce.

Spre dimineață m'am dus obosit, prăpădit să mă culc, în aceeași casă unde cu câteva ceasuri mai nainte eram gata să mă „curăț”.

— Să știe Marieta ce îndărătnic sunt !

Toată ziua n'am făcut nimic. Totuș spre seară am încheiat transacție cu mine : m'am mutat în altă casă, ce oriental !..

Expus sunt și aici, dar poate oi aveà, mai puțin „ghinion” ca dincolo.

28 Octombree.

Proectoarele inamicului au devenit supărătoare de câteva nopți încoace. Comandanții noștri, de astădată și-au pierdut și ei răbdarea. Doamne ferește! Abuzează inamicul. Face rău! Putea să nu lumineze atâta malul nostru, că nu întreprindeam nimic.

Ordin să tragem. Alerg în baterie să execut ordinul, de teamă până ajung să nu se revoace.

Ce-a fost pe urmă! Și-au retras ei proectoarele. Probabil că cel puțin unul a fost lovit. Dar focul deschis asupra noastră și asupra orașului G., a făcut pe comandanții noștri să regrete amar actul acesta de nemai auzită temeritate: Să tragi...

Am fost admonestat că am „cheltuit” prea multe focuri, că mă „pui ca nebunul” — expresia este a șefilor mei.

S'ar fi putut evita neînțelegerea dacă dușmanii lumineau mai puțin, așa din când în când, să vedem că nu duc lipsa acestor aparate.

Așa conduc șefii noștri operațiile. Ascultându-i și, mai ales urmărindu-i, îți fac impresia unor oameni cu mânuși, care nu vor să-și „șifoneze” haina, ești dintr'un cabinet, unde au învățat să facă: diplomatie neutră.

Se vede cât de colo că sunt niște incorigibili cari suferă voința inamicului. Sunt sub dominația lui absolută. Niște auto-sugestionați, dinaintea lor poți să întoreci capul, dar n'o să-ți scoți pălăria.

29 Octombree.

Sunt „poftit“ la brigadă. Ajung acolo pe la 11 a. m. Boerii dela brigadă stau bine: la 8—9 km. de Dunăre și la vreo 10—12 de inamic. Instalați într'un sat curat, ce le pasă? Nu duc lipsă de nimic!

Prima idee ce o am când îi văd rași și fercheși, este că seara se desbracă, fac bae, dorm ca acasă, în cămașe de noapte și cu papucii lângă pat. Ce muritori fericiți!

Ce-mi place aici e atmosfera. Poți să mai discuți, e nițică libertate de spirit, nițel aer. Nu stai numai cu fruntea încrețită, ca într'o vizuină. Și mă gândesc la mine, cum șed acolo singur și posomorît zi și noapte, cu ochii la inamic. Ce mai brută o să ajung după câțva timp!

Totuși simt oarecare mândrie. Nu e glumă de unde viu eu! am aerul să le-o spun acestor domni foarte amabili.

Aștept ordine de o jumătate de oră. De ce m'au chemat? Nu văd pe d-l comandant de brigadă. Un ofițer de stat major îmi dă câteva hârtii, peste care îmi arunc ochii.

Aici nu există grija ce te roade dincolo, în fie-ce clipă. Mi se pare că sunt la o concentrare. Mă văd jucând „pocker“ cu camarazii, pe iarbă.

— Știi că ești „baterie de sacrificiu“? îmi spune unul vrând probabil, să-mi facă un serviciu, prin indiscreția pe care o comite.

— Dacă sunt baterie de poziție?! — îi răspund eu cu nepăsare.

Totuși vorba asta m'a turburat; ea îmi sună în cap ca o prevestire dureroasă.

Mă grăbesc să plec. Sunt ridicol. Mi-e frică? Poate!
Am o nervositate ce ar putea să însemneze tot.

— Baterie de sacrificiu! — îmi repet singur.

Am sosit pe poziție. Sunt întâmpinat de obișnuitul bombardament. Imi face, dinpotrivă plăcere, acest omagiu al inamicului.

Criza a trecut. Mă simt însă rușinat peste măsură. Un soldat mi-aduce o scrisoare. O strâng la piept și o sărut. Am înțeles cine mi-o trimite.

Ce-ar zice Marieta să știe că sunt baterie de sacrificiu?

30 Octombrie.

Toată ziua i-am scris. Inamicul a fost activ, dar nu așa ca să oblige pe șefii noștri să ceară cuvântul. O! Sunt niște oratori care nu se înfierbântă ușor. E întâia oară când le aprob și eu conduita, pentru un cuvânt foarte simplu: că nu-mi întrerup corespondența mea privată.

Eu azi mă gândesc numai la două lucruri: la Marieta și la inamic.

Dacă m'aș duce s'o văd? E cel mai cuminte lucru ce pot să-l fac, în momentul de față.

„Mai ales nu veni fără permisie. Stai în tranșee, în fund de tot, și lasă să te plictisești, acolo ești mai sigur de viață. Numai așa pot să fiu eu liniștită. Altfel, nu. Să-ți spun ceva nostim. Astăzi am fost la un magazin de pe Calea Victoriei, și când am intrat toți și-au întors ochii după mine. Mă găseau poate frumoasă... 'Mi-eră așa de necaz că nu sunt cu tine, că 'mi-a venit să plâng.

„Inchipuește-ți că pe toți prietenii tăi i-am văzut pe stradă, civili. Frumos războiu fac unii! Numai tu ești pe front. Nu vrei să vii la un serviciu aici, ca să fim iar împreună? Altfel sunt nenorocită. Tu ai făcut totdeauna ce ai vrut. Sunt sigură că ai să reușești și acum când te rog eu. Un lucru puțin extraordinar! Când ai să mă vezi? Nu mai plecă fără permisiune, e tot ce te rog!”

Scrisoarea n'are dată, de altfel ca toate scrisorile ei. Îți fac impresia unor bilețele de dragoste.

Un agent de legătură îmi aduce un ordin: să plec în recunoaștere.

Ce să fac?

Rămân! N'am altă alegere.

31 Octombrie.

Impușcături violente. De abia s'a făcut ziuă. Văcarmul continuă. Mă deștept neștiind ce hotărîre să iau. Sunt surprins că nu mi se anunță nimic dela baterie.

Artileria începe să tragă din toate părțile. În ușe mă întălnesc cu ordonanța, care, nu știu de ce pregetă să intre.

- Pofțiți la baterie.
- M'a chemat cineva?
- Nu; dar a venit telefonistul.
- Ce e?
- E bine dom'le sublocotenent.

La baterie nu sosise nici un ordin. Toți soldații erau la posturi. Toti aveau o înfățișare solemnă, cu privirile ațintite spre mine. Nu se vedeă la o sută de metrii, din pricina ceții. În sfârșit, ne vine știrea

la telefon că două monitoare austriace se apropie de portul R. cu intenția să debarce.

Pe urmă imposibil să mai capăt vre-o deslușire. Telefonistii par'că au intrat în pământ.

Dau ordin să tragă o salvă, la întâmplare, pe Dunăre, în direcția în care bănuiam că sunt monitoarele.

Isbutesc pentru o clipă să obțin legătura cu șeful meu, din ale cărui frase masacrate oribil de telefon, nu rețin decât: trage! trage!

Deschidem un foc violent timp de o oră și jumătate neîntrerupt.

Salvele noastre par'că ne făceau bine. Oamenii își impuseseră, singuri, tăcerea. Nu se mai auzeau decât comenzile.

De sigur că se petrecea ceva serios. Pe șoseaua de lângă noi treceau în sunetul goarnei, trupe de infanterie în pas alergător.

Dușmanul își îndreaptă acum privirea, în special, asupra noastră, printr'o furioasă concentrare de focuri. Câteva obuze se sparg în fața bateriei. Răresc salvele. Suntem încadrați; dar ce-are aface!... Lucrăm cu înverșunare. Șrapnelele se sparg de-asupra servanților, în număr mare. Câțiva la secția II au intrat în șanțurile de comunicație. Mă due printre ei și restabilesc repede ordinea. Și focul nostru continuă precis și implacabil.

Telefonul nu ne-a adus încă nici o știre pozitivă. Ignorăm adevărata situație. O veste bună ne aduce un observator: monitoarele au schimbat direcția. Tirul a fost bun. Iau act cu plăcere și încerc tremurând să aprind o țigare.

Focurile de armă și de mitralieră se succed, ne-

încetat, în port. Artileria grea și bateriile din dreapta noastră fac acelaș lucru.

Deși, de fapt, eu nu mai trag, îmi vine ordinul să încetez focul. Iată singurul ordin deslușit de azi dimineață. Ce folos că și așa eră greșit. Eu îmi luașem mai din vreme măsurile.

Inamicul n'a putut să debarce nicăiri. Dacă nu curge, pică, trebuie să-și fi zis el. S'a mulțumit să fure vre-o două șleपुरi și alea, din fericire, goale. În port câțiva soldați au fost răniți, printre cari și un ofițer, mai grav.

A fost o alertă destul de vie, al cărei sfârșit n'a fost așa de tragic, cum credeam la început. Dar a fost, cu siguranță, un succes pentru „unchieșii“ mei și nu m'am putut ține de a-i felicita, că au fost „băeți“ buni...

1 Noembre.

De sigur că perderile pe care le-am avut ieri au fost mai mari decât s'au anunțat în primul moment.

Inamicul ar fi debarcat de pe unul din monitoarele sale și ar fi capturat o baterie de 53 m/m. sau 57 m/m.

Operația aceasta a avut loc în dreapta mea, dincolo de R.

De altfel inamicului i-a mai reușit o lovitură, în această parte, mai acum câteva zile. Numărul vaselor sale nu se cunoaște exact. Părerea mea e, însă, că are cel puțin patru.

Sunt chemat la divizie, la C. Până acolo sunt vre-o 38 klm. Mă urc într'un tren de marfă, până la stația B., de unde iau o oenorocită de căruță de

țară cu care rămân în drum. Noroc că am dat peste un vechiu camarad care m'a scăpat din încurcătură, punându mi la dispoziție doi cai buni.

Târziu, seara, am ajuns la divizie. Ce eră la brigadă, da ce e la divizie! Aia dacă erau boeri, ăștia sunt curat coconi!

Cartierul e instalat pur și simplu într'un castel. Mi-aduc aminte că l'am vizitat mai acum câțiva ani. Aici nu lipsește nici aleele, nici boschetele, nici searele parfumate de flori.

Mai ales parcul cu arborii lui seculari, e o splendoare. Și peste tot o îngrijire cum rar am văzut. Cel puțin așa știu că erau lucrurile acum câțiva ani.

Generalul lipseă. Eră dus la o bombardare de noapte. Aflu chiar că se trage în sectorul nostru, la G. La urma urmii puțin îmi pasă; sunt chemat aici cu ordin. Nu pot să mă tragă la răspundere.

Masă mare la popotă: pe la sfârșitul mesii sosește și generalul. Nu caut să mă presint, pentru motivul că nu-mi place capul generalului de loc. Mi-e o figură atât de cunoscută din București, l-am întâlnit de multe ori pe stradă. Din moment ce m'am putut sustrage dela această formalitate eram foarte mulțumit că pot să-i observ cu ciudă pe toți acești indivizi cari ne fac lege nouă, celor de pe front.

Mi se par atât de neserioși și de ridiculi. Mi se par așa de antipatici.

Și când te gândești că viața noastră e în mâna lor... Ce ai mai scump decât viața și totuși, ți-o dai; dar să vezi întâi cine ți-o cere. Cel dintâi lucru e să ai încredere, că ești în mâini bune și eu n'am nici o încredere în acești oameni.

Am dormit foarte rău. M'am gândit la cei ce ne

conduc. Un maior de indendentă, un om foarte cum se cade, mi-a pus la dispoziție patul său. Avea o mare considerație pentru mine, că veneam din tranșee. În schimb îi detestă pe toți ceilalți dela cartier, care, după părerea lui, „nu făceau nimic“.

2 Noembrie.

Dimineața, la ceai, m'am prezentat generalului. Un om mărunț extrem de amabil. N'avea nimic din înfățișarea comandantului. O figură destul de inteligentă, dar fără autoritate și fără energie. Avea mai mult aparența domoală a unui șef de birou, sau de serviciu din vreun minister.

M'a poftit imediat lângă dânsul. Avea aerul că cunoaște „afacerea“ noastră de alaltăeri dimineață. Mi-a spus că sosise chiar la fața locului.

— Greșala e că ai tras prea mult! D-ta ai tras prea mult în special...

— Ordinele erau așa domnule general.

— Se poate. Te rog, însă, pe viitor economie. Acelaș lucru îl recomand și colegilor dumitale. Fiindcă noi, trebuie să pricepeți odată că n'avem de unde. Nu e așa? Am eu dreptate? Dacă n'avem de unde să reîmprospătăm munițiile!..

— Am înțeles domnule general.

Pentru ce am venit n'a ținut să știe. Și nici eu n'am ținut să-i explic. Chestiunea am aranjat-o cu subalternii săi atât de numeroși. La orele 9 dimineața eram gata.

Plec, sau nu plec acum la București? Mi se oferă și ocazia. De altfel gândul ăsta m'a frământat toată noaptea.

Un curier pleacă cu automobilul mă agăţ şi eu. Nu erà nevoie de atâta precauţiune... Toţi au aerul să-mi spue că pot să mă duc ca să văd pe Marieta, fiindcă n'o să treacă inamicul, tocmai azi, Dunărea.

La divizie e o atmosferă de îngăduială şi de înţelegere, pe care abia acum o încep s'o apreciez.

Maşina se pune în mişcare. Şi simt cum „amicii” ăştia, cari, aseară imi erau atât de nesuferiţi, mi-au devenit azi, deodată, simpatici.

3 Noembre.

M'am întors aseară dela Bucureşti şi n'am încă nici un rost, ca să mă întorc la baterie. Sunt ceasurile 10 şi eu aştept la reşedinţa diviziei o căruţă, un automobil, un cal, ce-o fi! să mă ducă pe poziţie. Stau ascuns în sat, ca să nu mă vadă generalul, sau cineva din cei mari dimprejurul lui.

Azi noapte a plouat cu fulgi de zăpadă. Am dormit ca vai de lume, cu ordonantele unor camarazi; Nu port pentru asta nimănuia ranchiună. Deşi vremea e aşà de rea şi imposibilitatea de a mă mişcă de aici, se menţine încă, totuşi, buna dispoziţie nu mă părăseşte un moment.

Mi-aduc aminte cum mi-am întrebuinţat vremea ieri. O după amiază întreagă am petrecut-o cu Marieta. Aş vrea să mulţumesc la toată lumea pentru asta, să fiu prietenos, să-mi arăt recunoştinţa la toţi, indiferent dacă mă cunosc, dacă mi-au făcut vreun bine sau nu.

Opresc soldaţii pe drum, şi ei se uită cu ochii mari la mine, când le ofer ţigări de cea mai bună calitate.

Ordonanțele cu care am dormit, cu siguranță trebuie să-și fi zis, scărpinându-se 'n cap, după bacșișul nebun ce le-am dat :

— Săracul! Ce-o fi cu el?

În sfârșit un amic a binevoit să-mi puie la dispoziție, pe la orele 11 o ambulanță, în lipsa unui alt vehicul. Excelent mijloc de transport. Mă grăbesc să iau loc. Tot drumul am visat. Asprimea vântului ce mă lovea în față îmi făcea bine. Abia în apropiere de baterie, iese sfioasă, o rază de soare, și mă gândesc că tot așa au fost și cele câteva ceasuri, ieri, la Marieta, în monotonia vieții ce o duc pe front:

4 Noembrie.

Azi am avut inspecția șefului nostru, maiorul C... A venit călare. Vizita aceasta a fost pe nepuse-masă.

Se înțelege că nu eram la postul meu ci aiurea. Văzusem de dimineață soldații, și pe urmă m'am dus să-mi văd de alte treburi. Câte nu sunt de făcut la o baterie? Rapoarte, ordine, corespondență, mai rău ca 'n timp de pace. Apoi inamicul stătea liniștit. Orcă ar fi făcut, măsurile erau luate ca să-i facem o primire caldă.

În sfârșit sosesc și eu. Șeful așteptă impacientat, lângă magasia cu munițiuni.

— Am onoare să mă prezint sublocotenentul de rezervă, D..

— Care D...? Fiul d-lui general D...?

— Nu, dar..., — îngânai eu.

— Aceiași familie?

— Da, cam... domnule maior. (Nu era adevărat).

— Chiar semănați. Grozav ai aerul familiei!

— Se poate, — adaog eu.

O strângere de mână, afectuoasă, mă lasă să întrevăd că nu va fi condusă atât de sever inspecția.

— Să-ți vedem oamenii.

— Pe două rânduri, strigai încurajat.

— Nu sunt tunși oamenii, n'au nici nasturii șterși, ca pentru inspecție, — observă maiorul.

Am întâia desiluzie. Nu pot să tac.

— Inamicul e la 1500 metri, domnule maior.

— Da poate să fie, dragă d-le D.. Regulamentul ce spune? D-ta nu știi?

Examenul continuă.

— Uite cum ți-ai aliniat trupa domnule sergent. Uită-te la mizerabilul ăla că mișcă în front! Așa e domnule sergent că nu merge? Și Bulgarul care ne pândește colo după apă! Ei, ce zici, îți place!

Apoi întorcându-se spre mine:

— Trebuie să ne facem datoria domnule sublocotenent! Nu mai merge așa...

— Da, domnule maior.

— Acum suntem la războiu...

— Am înțeles!

Ne-am depărtat pe urmă de trupă. Șeful devine iar amabil. Imi întinde grațios o țigare și îi mulțumesc.

— Cum se face că ești pe aici D...? N'ai să stai mult. Sunt sigur că ai să intervii să te muți curând..

— Am fost pentru războiu. Am ținut să nu lipsească la datorie.

— Ascultă amice, mofturile astea să le spui la alții, nu mie!

Sunt surprins că ne depărtăm de-a binele. Să se

fi terminat oare inspectia ? Numai în asta a constatat ea ?

Văd că nu mergem nici măcar la tunuri. Mi-e așa de necaz ! Aveam multe nedumeriri în privința tra-gerii. Vreau să-l întreb despre unele chestiuni în le-gătură cu pozițiunea ce ocup. Adevărate probleme pentru mine.

Ajungem la un automobil. Tocmai sosise. E prea târziu acum. Ce să-l mai deranjez ! E și nedelicat. În timpul acesta apare un aeroplan inamic. Domnul maior devine sombru și peste măsură de grăbit. A uitat chiar să-mi întindă mâna.

Mașina dispare ca o nălucă, într'un nor de praf, cu viteza a treia.

Se terminase inspectia.

Am văzut și eu ce însemnează o inspecție la răs-boiu. N'au toți această șansă.

5 Noembre.

Nu e nimic. E liniște, afară de obișnuitele lovi-turi de tun.

Iau câteva măsuri de pază. Azi noapte sentinelele mele au auzit șgomote pe malul bulgar. N'am nici o teamă, decât să nu mă pomenesc, într'o noapte, cu o ceată de comitagii. Cum nu mai avem infan-terie pe lângă noi, le-ar putea reuși lovitura. Mai ales că îmi cule oamenii înăuntru în bordee. Până să dà alarma, mi-ar strânge servanții de gât ca pe niște pui de curcă.

Paza până acum mi-o făceau posturile de infan-terie. Acum trebuie să mi-o fac singur, cu efectivul redus pe care îl am.

Am raportat. N'am primit nici un răspuns. Sunt lăsat la propriile mele mijloace. Fie!

Fac și eu ce pot.

6 Noembre.

A început să mă apelepisească chestiunea mesii. Nu mai pot trăi numai cu găină friptă și cu ciorbă de găină. E îngrozitor să ai veșnic, la prânz și seara aceleași lucruri.

Am atras atenția soldatului meu că regimul acesta mi-a devenit insuportabil. El însă se scuza că nu știe să prepare altceva. Am refuzat categoric adineaori să gust din friptura ce mi-a adus.

M'am mulțumit să mușc dintr'un castravete crud și dintr'o bucată de pâine, ca o vie protestare!

În sfârșit, o să înțeleagă?

Scena asta cred că e decisivă și îl va convinge că am nevoie de variație, cel puțin la masă.

7 Noembre.

Inamicul a încercat din nou să fure câteva șleperi din port. S'a dat ordin să se arunce în aer un șlep ce avea o încărcătură importantă de spirt rectificat.

Cu toate ordinele severe, soldații noștri reușesc să-și procure cantități din acest spirt, pe care îl beau amestecat cu apă și cu zahăr.

Nu odată am auzit că s'au găsit soldați de infanterie beți morți, în tranșeele de prima linie.

Măsura eră bună și necesară, însă târzie.

În înțelegere cu plutonierul de marină, însărcinat

cu această operație, îmi trimit și eu ordonanța ca să-mi aducă câțiva litri de spirt, pentru trebuințele mele.

Toată noaptea l'am așteptat să se întoarcă. Abia spre ziuă sosește și el fără capelă în cap, legănându-se călare și ținând în mână două sticle sparte. Abia l'au dat camarazii jos de pe cal. Eră palid și se vaită de dureri mari de pânțece.

Am dat ordin imediat să fie scos din serviciul meu și trimis la baterie. Mai târziu mi s'a făcut milă de el și l'am băgat în infirmerie. Nenorocitul băuse atâta și eră în așa hal, că a trebuit să i se dea serioase îngrijiri.

8 Noembre.

Un ofițer superior a vizitat în treacăt poziția noastră, și a rămas surprins de norocul ce l-am avut.

După el trebuia de mult să fim rași de pe fața pământului. Am scăpat grație unei întâmplări, unei șanse formidabile.

Sistemul nostru de fortificație e un «moft». Blindajele noastre o «copilărie». Iată constatarea alarmantă ce a făcut-o.

Am luat apoi masa cu maiorul, comandantul nostru, și i-am raportat despre lucrul acesta.

A dat din umeri și a schimbat vorba. Ca și cum ar fi știut ceva, m'a sfătuit să-mi văd de treabă.

Însă, nici un argument nov, nici o rațiune nu mi-a dat, nimic, decât această frasă :

— Da 'l-a întrebat cineva? I-a cerut cineva părerea? Ce oameni, domnule! Cum le place să se amestice!

O fi având dreptate șeful nostru, dar nu știu până la ce punct. Să desprețuiască așa critica... Mai ales când e vorba de pielea altora... Sau, poate, tocmai fiindcă e vorba de ea.

9 Noembre.

Am fost prin orașul G... A suferit mai ales în cursul ultimelor bombardări. Bombele incendiare au distrus în centru câteva clădiri mari.

Inamicul a cruțat mahalalele. E caritabil cu oei săraci.

10 Noembre.

Nu mai primesc ziare. De altfel trenul militar ce circulă între Fr. și București e suspendat de câțva timp.

Am primit o telegramă dela Marieta, căreia mă grăbesc să-i răspund.

Liniște. Cât va mai dură această inacțiune? Ce însemnează această acalmie?

Comunicatul nu-l pricep de loc. Inamicul e în inima Olteniei. Mi se pare un basm. Nu mi-aș da seama de gravitatea situației, dacă n'aș vedea fețele triste și îngrijorate ale soldaților mei, cari sunt, mai toți, de prin acele locuri.

Caut să le explic că nu e vorba decât de o manevră, sau de o cursă, în care va cădea, cu siguranță, până în cele din urmă germanul.

Ei dau neîncrezători din cap. Până una alta, au toți aerul să spue: „Ce se fac familiile noastre, rămase acolo, în mâinile dușmanului?”

11 Noembrie.

Dela orele 2 și jumătate noaptea suntem în picioare. Focuri de armă și de mitralieră răsună din toate părțile, de-alungul Dunării. Inamicul vreă din nou să încerce ceva. Tunurile trag neconținut, și acest sgomot grozav nu încetează un moment.

La început, cum se întâmplă totdeauna, la telefon e o harababură nemai pomenită. Comandantul avantposturilor, un ofițer energic, maiorul St., reușește a se face ascultat și a obține legătura cu diferitele posturi telefonice.

Până acum nu e nimic. Inamicul se pregătește. Pe la orele 10 a. m., se raportează că infanteria dușmanz a debarcat în punctul C., că au intrat în satul Br..., și că i-au dat foc.

Comandantul avantposturilor ia măsurile în consecință trimitând ajutoare. Știrea s'a constatat mai târziu că a fost falsă.

Pe la orele 2 aceiași mișcare. Inamicul, sub protecția focului de artilerie și mitraliere, a debarcat în ostrovul M..., lung de 8 km., în ce puncte anume, nu se precizează.

Știrea iarăși s'a constatat că-i falsă. Cu această ocazie s'a petrecut un fapt grav. Un soldat telefonist a părăsit postul ascunzându-se în sălcii. Toată încurcătura s'a tras de aici. Fiind în zona bătută de bateria mea, primește ordin să fiu gata de luptă.

Spre seară soldatul cu pricina a fost prins. Va fi dat în judecată și executat.

Liniștea a dispărut. Am impresia că se petrec evenimente grave. O încredere mare mă stăpânește.

„Pe aici nu vor trece!“ De altfel obiceiul meu de a face strategie nu ’l-am pierdut nici acum. Comunică câtorva camarazi marea greșeală ce ar face inamicul trecând Dunărea în acest sector.

Părerea mea e că ne aflăm în fața unor demonstrațiuni energice. Oricum o fi, trebuie să rezistăm, fiindcă nu se va putea forța pe aici apărarea Dunării. Un singur lucru îmi dă de gândit: slabele forțe de infanterie ce le avem la îndemână. Azi a circulat șovinul că ne vin ajutoare dela București. Atunci e bine!

Decât prin focul viu, pe care ’l-a întreținut toată ziua, inamicul nu pare că și-a spus ultimul cuvânt. Va plăti însă scump o încercare de a trece, asta e sigur. Aștept ziua de mâine cu calm și hotărîrea de a-mi face datoria.

12 Noembrie.

Toată ziua și toată noaptea foc de armă și de tunuri. Aflăm că dușmanul a trecut Dunărea pe la Zimnicea. Lucrul acesta în loc să mă întristeze, din contră mă predispune la glume. Se pare că nu sunt conștient de pericolul ce ne amenință.

— Inamicul s’a ars! E o tactică aceasta ca să-l lăsăm să înainteze. Nici el nu crede serios să ajungă la București. Am chiar certitudinea că dușmanii noștri nu visează să ocupe Bucureștii. Sarcina aceasta e peste puterile lor și își dau singuri seama!

Iată comentariile cu care întâmpin eu teribila veste. Soldații împărtășesc și ei optimismul meu.

Armata noastră îi așteaptă într’o formație oarecare, pe un front pregătit dinainte, unde vor fi bătuti și respinși. Sau în cazul cel mai rău, ce se

va putea întâmpla, se va stabili un front fix dela munte până la Dunăre, ce va străbate toată câmpia Munteniei, unde inamicul va fi pironit pe loc, cum e în Franța sau în Rusia. Acest front va acoperi Bucureștii. Astfel concep eu desfășurarea evenimentelor.

La telefon asist la o nouă scenă penibilă. Maiorul St. dă ordin ca soldatul telefonist care părăsise postul să fie împușcat. Ofițerii companiei, din care făcea parte nenorocitul, intervin pentru el. Maiorul e neînduplecat. Urmează apoi o serie de dialoguri în această privință, care durează o jumătate de oră.

În cele din urmă plutonierul, însărcinat cu executarea, raportează că vinovatul își primise pedeapsa chiar în locul unde făptuise „crima“. Un detaliu dureros: nenorocitul avea șase copii.

Acest incident a făcut mai multă impresie asupra noastră și a trupei decât toată lupta și împușcătura nebună din tot cursul zilei.

Spre seară, o veste urâtă: infanteria ne părăsește. Mai mult de jumătate din ea a primit ordin să plece. Unde? Cine știe!

13 Noembrie.

Știrile sună: inamicul înaintează.

Nu e nici vorbă să abandonăm pozițiile ce ocupăm. Totuși sunt temeri că inamicul ar putea să întoarcă fortificațiile noastre. Eu nu cred să ajungă până acolo și rămân credincios primelor mele păreri. La telefon nu se aud decât ordine pentru deplasarea trupelor în diferite puncte.

După amiază situația se înrăutățește brusc. Deși cele două baterii dela S..., din dreapta mea, primesc

ordin să plece, eu totuși mă încăpățânez să crez că cu noi nu se va întâmpla acelaș lucru.

Când mă așteptam mai puțin, iată că mi se ordonă să plec imediat, să mă unesc cu bateria din stânga comandată de locotenentul A. S.

Posiția ce trebuiă să ocupăm e la 7 klm. înapoi, lângă satul R.. la puțul Crucea de piatră.

Rămân încremenit. Un moment toate planurile mi se încurcă. Mi se pare că asist la dezastrul general, în care în mod fatal trebuie să perim cu toții.

Câțiva soldați au lacrimi în ochi. Strângem în grabă tot. Injugăm boi la tunuri.

Ne mai uităm odată la șanțurile, la tranșeele, la gropile noastre, ce ne erau acum dragi, în care ne-am adăpostit atâta timp și plecăm.

— O să ne întoarcem! — spun unui brigadier care eră lângă mine.

— Unde?

— Tot aici...

— Cine știe domnule sublocotenent!

Plecarea noastră n'a fost simțită de inamic câtva timp. Ne-am scurs în liniște. Șoseaua pe care ne retrăgeam, n'a început s'o bată artileria dușmană decât după ce ne-am depărtat bine.

Am ajuns pe la 10 seara la locul destinat. Eră întuneric. Am avut toate greutatețile din lume ca să recunosc poziția.

Iată că-mi vine în ajutor și camaradul A. S. cu bateria sa. Ne consultăm și decidem cum să ne așezăm.

Lăsăm oamenii să lucreze, și noi, ca doi buni camarazi, ne înfășurăm în blana mea mare de lup și încercăm să adormim. Dar nici unul nu închide ochii.

— Eu cred că s'au grăbit șefii noștrii. Să vezi că ne întoarcem iar îndărăt.

Părerea de rău că am părăsit pozițiile noastre îmi dădeă o siguranță naivă, nerațională, că o să ne întoarcem iar la locurile noastre, de unde plecasem mai 'nainte.

Nu mă înșelasem. Suntem chemați la telefon, la primăria satului R. Ordin ca să reocupăm de urgență vechile poziții.

Am sărit în sus de bucurie. Camaradul A. S. se uită la mine cu uimire.

N'am nici un dar profetic, însă am început să am încredere în prevederile mele.

14 Noembrie.

Abia ajunși, spre dimineață în apropierea poziției noastre, și suntem întâmpinați din toate părțile de o ploaie de șrapnele. Câteva vite sunt ucise sau rănite.

Ne instalăm ca mai 'nainte, sub focul dușmanului. N'am dormit nimeni. Vreau să iau ceaiul, dar sunt chemat la telefon, de unde nu mă mai mișc.

Situația e disperată. Dușmanul înaintează într'una și încercările noastre de a-l oprî nu reușesc.

Aud lucruri impresionante. Satul G... e bombardat și incendiat de artileria vrăjmașe. Telefonistul, un jandarm, întreabă dacă poate să plece de oarece casele dimprejur sunt în flacări. În momentul acesta un obuz cade chiar în primărie, și un zid se prăbușește în odaia unde lucră. Totuși bravul telefonist are liniștea să anunțe — după ce a descris faptul — că-și ridică telefonul și pleacă în direcția S...

Alea jacta est. Este ceasul hotărîrii supreme. Trebuie să murim aici!

Aeroplane dușmane cercetează mișcările noastre de trupe. Pozițiunile noastre sunt străbătute în lung și în lat. Am numărat peste șaptesprezece!

Am o singură satisfacție: că rămânem. Am un ne-caz: cauza înaintării vertiginoase a inamicului nu pot să mi-o explic.

Sunt orele 11 și jumătate. O stafetă ne aduce un ordin scris.

Plecăm iar. La telefon mi se dă o recomandatie: în timpul marșului să mă feresc de a fi descoperit de aeroplane. Dar e cu putință?

Nici n'am apucat bine să mă încolonez pe șosea, și am început să-mi număr pierderile: un bou ucis și un soldat rănit. Retragerea noastră pe șoseaua națională B. G. seamănă a un fel de fugă. Diferite transporturi se amestecă printre tunurile și carele mele cu munițiuni.

Focul inamicului ne urmărește până în apropiere de satul R. Tăiem calea ferată, și la marginea comunei Fr. mă întâlnesc cu bateria locotenentului S. A.

În fața noastră ardeau satele. Spectacolul acesta, pe care nu-l voi uita niciodată, ne umple de ură și de amărăciune. Flacările și fumul cuprinsese tot orizontul. Iei și colo vedeai alergând pe câmpie cete de refugiați, sau grupuri de soldați fugari, unii plini de sânge, alții desculți, cum scăpaseră din luptă.

Abia am eșit din Fr. și ne lovim piept în piept cu infanteria noastră ce se retrage în desordine.

Ce e de făcut? Ordinul e să ne punem în poziție între T. și B.

Putem noi să mai mergem mai 'nainte ?

Deslegarea vom avea-o cu siguranță la brigadă. Voiu regretă amar totdeauna această idee. Aci statul major, pe picior de plecare, își pierduse capul. N'am văzut oameni mai nenorociți ca acești domni puși să ne comande. Impresionați probabil de vre-o luptă, unde fuseseră prea aproape, aveau înainte visiunea ororilor la care asistaseră.

— Dar noi ce facem ? — întrebai eu, timid.

— Faceți ce știți... Ce am văzut!... Lăsați-mă !

Încercările mele de a calma pe un șef atât de impresionabil erau zadarnice. Fac apel la sânge rece și invoc interesul apărării.

De geaba ! Dacă n'avea omul nervii mai tari.

Am tot dat din umeri și ne-am întors la tunurile noastre, fără de nici un rezultat.

Pozițiunea noastră devenea din ce în ce mai critică.

Se înoptase. Izolați, băgați într'o vale, cu două baterii trase de boi, ne așteptam să fim înconjurați de inamic care înainta pe dealuri.

Nu mă dau bătut. Sfătuesc pe colegul meu să mai încercăm a vorbi odată cu brigada, Repede instalăm telefonul și chemăm.

Brigada se mai liniștise. În loc de exclamații și frase întrerupte, aud un raționament. Eră și timpul.

În aceeași vreme alte două baterii sosesc, și primim ordinul să pornim cu toții în direcția pădurei P.

Suntem ruși de oboseală. De două nopți de când nu dormim. Totuși ofițeri și trupă suntem voioși. Nu ne plângem nimeni. Inamicul va fi oprit cu siguranță.

Se organizează linia de apărare. Suntem cu toții plini de încredere.

15 Noembre.

Cu tot marşul nostru forţat, chiar am putut ajunge la lisiera pădurii P. Tot divizionul se aşezase în poziţie. Avem însă o decepţie. Aci nu e nimic pregătit. Nu aici vom opri pe inamic. Comandantul nostru, maiorul C. are secrete. În realitate nu ştie nimic, cu tot aerul misterios ce-şi dă.

Profităm de ocazie ca să ne odihnim puţin. Unii din noi închid ochii vre-o două ceasuri. Mie mi-e frig şi aştept ordinul plecării. La orele 10 ne punem din nou în marş. Acum străbatem o regiune păduroasă. Cu cât înaintăm, cu atât numărul refugiaţilor creşte. Bietii oameni, biete! femeii! Unii sunt în căruţe, alţii pe jos, mânănd câte un purcel de pe urmă, sau cu o pasăre în subţioară.

În dreapta şi în stânga noastră pădurea e plină de aceşti nenorociţi. Aici s'au ascuns cu copiii, cu vite şi cu toată gospodăria lor. Femeile, însă, au ceva jalnic. Țipă, se vaită şi își smulg părul. Ele blestemă duşmanul. Pe faţa lor plânsă citeşti o durere fără margini.

Ajungem la calea ferată G. B. Acolo e inamicul? Se văd două escadroane pe șosea. Părerile sunt împărțite. Călăreții pe care i-am trimis nu ne-au adus încă nici o știre. Noi însă mergem înainte. Suntem grăbiți.

Drumul e nespus de rău. Șoseaua e pietruită de curând; boii și caii nepotcoviți abia merg. Zorim, urecem prin satul D. Coloane întregi de care cu fugari ne încurecă drumul. Li dăm la o parte. Ei însă țipă, se roagă de noi, cred că le facem vreun rău

Totuși unii se uită la noi cu drag, pricep că suntem armata țării și ne spun: „Dumnezeu să vă ajute!“.

Dar drumul e din ce în ce mai rău. Unele din vitele noastre au căzut în marginea șanțului. Soldații împing și ei. Avem nevoie de ajutoare. Tunurile nu pot să rămâie pe câmp. Atunci un sergent vine și îmi cere voie să luăm boii dela căruțele refugiaților. Nu pot să mă ating de ei! Sunt copii, sunt femei. E cu putință să-mi propue cineva un astfel de lucru? Coloana mea de-abia înaintează. Jumătate din trăsuri au rămas în urmă. Ce e de făcut?

Patrula de cavalerie ne anunță că inamicul a ocupat pădurea din stânga. Un fior străbate prin noi toți. Și în mintea noastră nu mai e alt gând decât să scăpăm tunurile.

S'a dus mila!

— Luați-le boii! Ordon eu înspăimântat.

Am văzut femeile luptându-se cu soldații strigându-le:

— Nu puteți să fiți de-ai noștri. Ai noștri nu fac așa! Nu.

Am trecut pe alături, călare, și le-am văzut cum își apărau desnădăjduite, fără să spun un cuvânt, ultimul lor avut: vita dela plug.

Luasem parte la o crimă.

Nu mai e vreme de pierdut! Mânăm din toate puterile. Ajungem în șoseaua ce duce la C..., unde se văd trupe de-ale noastre, apărând în formațiuni adânc eșalonate.

— Ura! Suntem salvați. Înainte!...

Aflăm știri bune. Inamicul a fost respins. Ne-au sosit ajutoare. Abia însă am intrat pe șosea, și suntem întâmpinați de un foc viu de artilerie. Câteva

obuze se sparg alături, în mijlocul unui alt grup de de refugiați, pe care se vede că soarta nu vrea de loc azi să-i cruțe. E ucis un copil. Mama lui fuge ca nebună. Fug toți peste câmp, părăsindu-și bagajele.

Un soldat, un brav, se duce liniștit, ia cadavrul micuțului și-l așează într'un car.

Coloana noastră se rupe, însă înaintează. Din fericire noi n'avem nici o pierdere. Scoborâm în satul C. P. pe inserat. Mișcare multă. Noi însă, nu înțelegem nimic. Suntem așa de obosiți. Mi-e foame. În buzunarul blănii găsec o pâine și o ceapă. Le mănânc cu atâta poftă, încât mă miram cum de poate să aibă atâta gust niște pâine rece și o ceapă.

Eșim din satul C. Suntem ținuți pe drum aproape trei ore. În sfârșit găsim aci pe șeful divizionului nostru, pe care nu-l văzusem toată ziua.

Se aude o luptă prin apropiere. Artileria noastră grea trage pe deasupra noastră. Nu dau nici o atenție la nimic. Nu sunt în stare. În noaptea asta n'am nici o idee. Habar n'am de ce e și de ce va fi. Aud o discuție între comandantul nostru și un ofițer superior. li se reproșează că am sosit prea târziu. Eram așteptați pentru ora 3 după prânz. Eroare! Comandamentul superior pierduse din vedere că bateriile noastre aveau boi, în loc de cai. Această greșeală mă face să râd din toată inima.

Descalcec și mă urc într'o căruță cu muniții. Am adormit imediat.

16 Noembrie.

Nu mi-a fost dat să dorm mult timp. Peste un ceas soldații mă deșteaptă. Trebuie să punem în ba-

terie. Mergem 1 km. și 200 m. în direcția satului B. Scoatem sapele și târnăcoapele, cu gândul să ne punem pe lucru. Un nou ordin ne vine. Să ne întoarcem.

Cei mari trebuie să știe ei ceva! Nu zicem nimic. Tot divizionul face stânga 'mprejur și pornim iarăși spre C. La urma urmei ne pare bine. Vom lupta la C., unde Mihai Viteazul a învins pe Turci.

Ordinul e așa: două baterii vor ocupa dealul din stânga șoselei, la C. P., iar alte două în dreapta dealul U. Eu merg spre U. cu camaradul meu nedespărțit A. S.

Comandantul nostru, maiorul C., își însoțește ordinul cu următoarea observație, adresată mie:

— „Ei, amice, dumitale căruia îți place să tragi, ți-am satisfăcut dorința, te-am pus într'un loc unde o să ai ocazia ca să tragi destul!“.

Maiorul știe, sau nu știe ceva? Ba ne mai asigură că dimineața la orele 8, va veni ca să ne inspecteze un ofițer francez și să ne arate ce lucrări de fortificații avem să facem.

Chiar el ne spune că va veni să ne vadă peste două ore.

Totuș am vrea să aflăm ceva. Să ne dea o lămurire, o indicație. Eu îl întreb unde e lupta?

— Lasă-mă domnule cu strategia!

— Unde e inamicul?

— Da ce-ți pasă dumitale unde e inamicul!... Du-te acolo, pe poziție, și vezi-ți de treabă... Nu mă mai plictisi cu astfel de întrebări!

Ne-am supus. Singurul serviciu ce ni-l poate face maiorul e să ne dea un străjer de stat, care să cunoască p'aci locurile și să ne călăuzească.

La orele trei noaptea suntem pe poziție. Un întu-

neric adânc; abia putem să recunoaştem drumul de care pe unde umblăm. O orientare serioasă nu-i cu putinţă. Ne oprim, de oarece mergeam la voia întâmplării. Am fost de părere ca să ne stabilim ceva mai în urmă. Camaradul meu, credincios ordinului primit, a vrut să-l executăm întocmai. A fost o primă greşală, pe care am regretat-o mai târziu. Ne găsim în câmp descoperit. În faţa noastră nici cea mai mică cută de teren. Bateria mea e în dreapta drumului de care; camaradul A. S. se aşează în stânga.

O ploaie rece şi deasă de toamnă. Străjerul nu ne-a părăsit încă şi stă de vorbă cu noi:

— Germanul e departe, domnule ofiter. Să nu credeţi că e pe-aci. În satul U. care-i aşă de aproape, sunt ai noştri. Nici la Stoenesti n'au ajuns. Stăm bine despre partea asta, până acum.

Ploaia par'că a încetat. Suffă un vânt aspru. Mi-e aşă de frig! Camaradul meu obosit, lângă mine, caută s'adoarmă pe un cheson. Soldaţii lucrează la şanţuri, ce-or să ne servească, în timpul luptei, de adăpost!

Eu ascult, singur, cum plânge vântul şi mă simt trist, nespus de trist. Mi-aduc aminte de nu ştiu ce poezie. Din mijlocul unui câmp unde altă dată fusese o bătălie se auzeau vaetele şi plânsul celor ce căzuseră. Acelaş lucru mi se pare că aud şi eu acum, ca poetul.

Toţi Turcii pe care i-a omorît Mihai Viteazul prin locurile astea, scot nu ştiu ce strigăte jalnice.

Se face ziuă. Incepem să recunoaştem locul. Trimit soldaţi înainte. La dreapta noastră, la 200 m. descoperim un lăstăriş. La 150 m. înapoi şi la dreapta, o cută admirabilă de teren, unde ne-am fi putut instala bateriile. Trimetem un agent de legătură maio-

rului și-i cerem voe să ne mutăm acolo. Ne răspunde privind de sub creastă, că e prea târziu acum : atragem atenția inamicului. Lucrul acesta să-l facem la noapte.

La stânga, la 600 m. se află o baterie călăreață de 75 mm. Comandantul ne face o vizită.

— O să vă distrugă repede aici. Sunteți rău așezati — ne spune și el.

În timpul acesta stafete forfoteau pe drumul din spatele nostru ce duce în satul U. Oprim câteva. Unde e inamicul? Departe! În orice caz e bine să trimitem și oameni de-ai noștri, ca să ne convingem. Dau ordin unui sergent al meu să ia doi soldați și să înceapă a inspecta lăstărișul și să meargă cât va putea înainte, până în sat. Vreau să-i spun să cumpere de acolo ouă și vin. Dar camaradul meu mă chiamă și-mi arată o femeie care venea spre noi, cu un steag alb în mână.

Ce să însemneze asta? Noi râdem. Un gradat îi iese înainte și o cercetează. Ea spune plângând că a pierdut un copilăș cu niște oi.

Nu-i mai dăm nici o importanță și femeea o ia peste câmp, în direcția pe unde aveam să ne atace mai târziu inamicul. A fost o spioană, a fost o nenorocită, nu știm. Dar după un sfert de oră a început lupta. În fața noastră, pe șoseaua C.—G. și în pădurea din stânga focurile de armă și de mitralieră păcănesc cele dintâi. Apoi tunurile noastre mici de 53^m/_m și în sfârșit salvele artileriei de câmp ale inamicului. Bateria călăreață de lângă noi se amestecă și ea în luptă. N'avem nici un ordin. Eu ard de nerăbdare să trag. Camaradul meu e de părere să așteptăm. În sfârșit îl conving să deschidem și noi focul

Salve pe baterii. E o plăcere. Las camaradului meu comanda focului. Eu asist, sunt spectator. Mă interesează desfășurarea luptei. Obiectivul nostru e acelaș ca și al bateriei călărețe. Distanța și direcția o luăm dela ei. Noi nu știm nimic, nu ni s'a spus nimic, habar n'avem. Ce putem află și noi dela camaradul dela bateria călăreată. Mergem pe ghicite și numai dorința de a face și noi ceva ne conduce. Dar cum s'a întâmplat a fost bine.

Focul pe care l-am deschis noi fără veste e hotărîtor. Ni se comunică prin agenții de legătură că am câștigat lupta și că inamicul se retrage. Aceasta se petrece în fața noastră, pe șoseaua C.—G., unde eră angajat grosul infanteriei noastre.

Ne eră rezervată o surprisă. Comandamentul nostru n'a prevăzut o. A fost atacul pe flanc. Când ne credeam noi mai bine, iată că se produce și lovitura. Abia încetasem focul. Din direcția satului U, vedem venind călăreți izolați. Lucrul n'avea nici o importanță. Stafetele noastre treceau și veneau dintr'acolo. Patrula noastră inspectă lăstărișul. E cavalerie de-a noastră cu siguranță! Punem binoclul la ochi, e ceață; — nu se cunoaște bine. Sunt ai noștri, nu se poate! Deodată camaradul meu scoate un strigăt:

— Inamicul!

Cavaleria se desfășoară în linie de luptă și năvălește asupra noastră.

Ce e de făcut? Suntem pierduți. Tragem cu 800 m., tragem cu mitralii, tragem cu furie, cu disperare. Căi și văd venind peste cap, unii o iau la tugă, e o învâlmășeală de nedescris. Doi, trei cari mai înaintează. Li curățim și pe-ăia. Am respins atacul cavaleriei

inamice. Răsufliăm și noi. Bodaproste! Dumnezeu a fost milostiv cu noi.

Artileria grea dușmană deschide focul. Loviturile ei însă, ne lasă reci: sunt lungi. Ele trag mult pe de-asupra noastră și se sparg probabil în satul C.

Maiorul C. nu dă semn de viață. E exasperant cum tace omul ăsta. Suntem singuri, izolați și descoperiți. Ii trimetem agenți cu rugăciunea de a ne dă susținere de infanterie. Dar ceeace e mai grav, e că ne lipsesc munițiile. Ce avem în chesoane și în ante-trene e prea puțin. Trăsurile noastre cu muniții au fost reținute din ordin, în vale, la C. B. și expediate peste N, — lucru pe care l-am aflat mai târziu — ca să nu încurce circulația.

Șefii noștri n'au prevăzut nimic. Ei nu se așteptau să fie loviți pe-aici. Aceste două baterii de 75^m/_m, model vechiu, erau o pradă ușoară pentru inamic. Cum erau singure în câmp, ele puteau fi lesne capturate. Noi odată măturați, aveam drumul la creastă deschis, pe unde ar fi dominat satul C. și valea N. El ar fi căzut în șosea, în spatele trupelor noastre și le ar fi tăiat retragerea.

De la primele lovituri artileria de câmp vrășmase ne încadrează. Pricpem că o nouă furtună se va deslănțui contra poziției noastre. Infanteria inamică se aruncă la atac. Stau în spatele bateriei la 5—6 pași. Mă uit cum vin. Mă miră liniștea și nepăsarea mea. Dau ordine cum pot. Nu mai controlez tragerea. Trag mult și repede. Trag cu pulbere cu fum. Urletul pieselor noastre e groasnic. Totuși tirul e bun și simt că suntem stăpâni pe situație. Ce folos; suntem sub focul infanteriei, care s'a apropiat. Gloanțele îmi trec

cu un piuit sinistru pe la urechi și-mi dau o senzație ciudată. Un sergent cade rănit; după el un om, un tun se defectează. Rândurile dușmanului însă s'au împuținat. Am respins primul atac. Nu știu nici cât timp a trecut, nici cum a trecut vremea. Lupta durează. Iată că au pornit la al doilea atac. Indoim sforțările noastre, ce mi se par că sunt supraomenești. Il respingem și mai sângeros pe acesta. Alți doi servanți îmi cad și încă un tun se defectează. Atențiunea mea deodată se îndreaptă asupra unei mitraliere, pe care inamicul a instalat-o chiar în fața noastră.

În lăstăriș observ o mișcare neobișnuită. Dau ordin câtorva soldați ai mei să tragă focuri de armă într'acolo. Incerc să organizez aci o rezistență, ca să nu fim prinși pe la spate. Dar e de geaba. Mersul fatal al luptei nu-l mai poate schimba nimic.

Al treilea atac se produce. Munițiile noastre se sfârșesc. Inamicul ese din lăstăriș și ne cade în flanc. Trebuie să ne retragem. Văd pe camaradul meu în capul oamenilor lui, părăsind bateria. Câțiva din ai mei îl urmează cu închizătoarele și aparatele de ochire în mână. Un moment îmi pierd capul. Vreau să desleg calul dela cheson, dar un obuz se sparge alături. Calul se sperie, îmi scapă. Am rămas singur. Simt cum îmi pierd puterile. Abia alerg prin arătură.

Găsesc calul. El stă în loc sforăind, zăpăcit de sgomotul luptei. Reușesc să încalec.

Sub creastă îmi întâlnesc maiorul. Vreau să-i reproșez, dar mi-o ia înainte :

— Bravo, v'ați bătut vitejește !

Mă sfătuește să descalec, de oarece sunt o țintă vizibilă, dar nu sunt în stare.

În timpul acesta sosesec vânătorii din reg. 4. El vrea să-mi explice că grație intervenției lui la vreme ne vin aceste ajutoare.

O indignare fără seamăn simt împotriva acestui om. Mi se pare că el singur e răspunzător de nenorocirea noastră.

Cu toate astea nu-i spun nimic. E incorigibil. Iar pleacă, iar nu ne spune nimic, iar nu știe nimic.

Vânătorii ne încurajează. Camaradul meu cel din tâiu își adună oamenii și se întoarce la tunuri. Eu umblu călare prin ploaia de gloanțe și de obuze ca să-i strâng pe ai mei. Sergentul Sp. dela bateria mea trage ultimele lovituri, adunate de pe jos, la singurul tun ce mai funcționează.

Camaradul S., spre a ridică moralul infanteriei noastre, în lipsă de muniții, trage cu focuri oarbe. Unul din sergenți găsește un obuz, încarcă tunul cu el și omoară cinci soldați de ai noștri cari înaintau în fața pieselor noastre la atac.

Curând vânătorii sunt decimați. Ei se retrag. Va trebui să abandonăm iar tunurile. Vom scăpa ce se poate. Focul împotriva bateriei mele e nimicitor, ca fiind în extrema dreaptă, în fața lăstărișului. Unui biet servant un obuz îi retează capul sub ochii mei.

Cu mare greutate aducem boii. Trei rămân uciși pe poziție. Abia am timp să scot două tunuri și celelalte și sunt în puterea inamicului.

Ajungem în șosea. Eu sunt călare și camaradul meu S. pe jos. Aci întâlnim pe maiorul C.

S. uitând disciplina, îl apostrofează pe șef cu vehementă ;

— Ne-ai lăsat singuri ! Ți-a fost frică să vii la noi !

Acesta neștiind cum să se apere, pleacă imediat ca să-i raporteze comandamentului insulta ce i se adusese.

Câteva secții de obuziere grele și ușoare trag ascunse de sub deal. De sigur fuseseră aduse ca să ne susție pe noi. Focul lor nu-mi inspiră nici o încredere. Mi se pare că trag la întâmplare.

Cele două baterii de 75, Md. 1880 dela monumentul lui Mihai Viteazul încep și ele să tragă. Pentru ce au stat în inacțiune până acum? De ce n'au concurat la luptă cu noi? Iată o întrebare ce ne face mult rău.

În timpul acesta răniții vin, sau sunt aduși în vale cu zecile. Unii sunt plini de sânge pe față alții se vaită ca copiii și cer nu știu ce ajutor. Nu pot să le dau nici o atenție. Mi se pare că sunt departe, că sunt niște străini. Sunt camarazi cari au luptat cu noi, cari au șarjat înaintea tunurilor noastre, cari ne-au ajutat; dar, nu știu de ce, nu simt pentru ei nici o milă.

Suntem chemați la postul de comandă. Maiorul a aranjat o intrigă mizerabilă, probabil ca să plătească cu o mică răsbunare afrontul ce i l'a făcut S. Treccem podul peste Neajlov. Ne iese înainte un colonel de infanterie tânăr, pe care nu-l mai văzusem, însoțit de alți doi ofițeri. Am aflat mai târziu că eră vestitul colonel G.

Pe un ton ridicat ne amenință cu judecata, cu împușcarea, dacă armata română nu câștigă astă seară victoria.

Îl întreb atunci de ce crimă ne acuză.

— Ați schimbat poziția fără ordin!

— Am părăsit poziția, nu am schimbat-o, domnule colonel. Am isprăvit muniția. Ce puteam face?

— Trebuie să muriți acolo !

— In special furia și-o îndreaptă asupra camaradului meu.

— Noi ne-am făcut datoria. Am ținut ! — nu mă las nici eu. Ne-a scos de pe poziție infanteria inamică. D-v. știți foarte bine.

— Și ce e aia de pe capul dumitale ?

Aveam un capișon mare galben de lână, tras peste chipiu, ca un turban turcesc.

— Mi-e frig, domnule colonel !

Un aghiotant îmi ia numele. Maiorul vine lângă mine și mă liniștește, spunându-mi că colonelul e convins că ne-am făcut datoria. Atunci ce vrea dela noi ? De ce scoate revolverul și ne amenință cu împușcarea ? Aceasta de sigur e rezultatul intrigei lui

Rămânem pe șosea. Ordinul e să punem iar în baterie. Dar unde ? Tot pe vechea poziție pe care a ocupat-o acum inamicul ? Ambele mele tunuri sunt defectate. Lui S. îi vin muniții și pune în baterie alături de pod. După câteva salve comandantul artileriei grele îl oprește.

De acum încolo retragerea. Rolul nostru e terminat. Trimet tunurile înainte, iar eu aștept pe maiorul C. In ultimul timp ni se comunică că, ducându-se la cele două baterii dela monumentul lui M. V. a fost făcut prizonier.

Știrea în loc să ne întristeze, ne produce o satisfacție. Dacă pentru ziua asta chinuită noi n'am primit nici o răsplată, el cel puțin și-a luat pedeapsa.

Lângă noi grupuri de infanteriști discută întâmplările zilei. Sunt resturile batalioanelor care au luptat.

Câțiva inși și-aduc aminte de noi. Un ofițer vor-

bește cu recunoștință de susținerea ce le-am dat în timpul atacului.

Un caporal spune :

— Când ați stat d-voastră din tras, a fost rău. Altfel nu ne trăgeam nici noi înapoi. Tot curagiul nostru a fost focul d-v. Când ați tăcut, n'am mai putut merge înainte nici noi.

S'a inserat ; coloane de artilerie, de muniții, care cu răniți, automobile, autocare, se scurg pe șoseaua ce duce la București. Toată noaptea am mers. La fiecare sută de metri șirurile se încurcau. Câte un ofițer amenință cu revolverul, injurând în dreapta și în stânga, și masa se puneă iar în mișcare.

Eu m'am suit într'o căruță. Am renunțat de a mai face vre-o sfortare. Trăsurile mele cu muniții și tunurile fusesse împinse mult înainte. Le-am găsit târziu spre Argeș.

De trei nopți nu dorm. Mă învălesc în blană și intru în șanțul șoselii, unde mă culc. Dau ordin unui soldat să mă deștepte la ziuă.

Deodată aud pe cineva strigând lângă mine :

— A murit mă fraților. A murit ?

Sar în sus și întreb ce e. Aflù că e ordonanța unui ofițer rănit grav. Il duce într'o căruță. Câțiva camarazi caută să-l liniștească. El însă în culmea disperării strigă într'una :

— A murit, mă fraților, a murit ?

E așa de lugubru. În întunerecul nopții, căruța cu ofițerul care moare și soldatul acela care-l plânge mereu, se depărtează. Adorm ca un câine bătut și speriat, cu capul pe o raniță, și cu o idee fixă că sunt pierdut.

17 Noembrie.

Nu s'a făcut încă ziuă bine. Mă deștept tremurând. Curentul e formidabil lângă podul de peste Argeș. Sălciile, plantația de acolo și apropierea apei, fac să fie atâta umezeală și un aer rece ce te pătrunde.

— Unde mi-e calul? — întreb îngrijat.

Dau ocol căruței de care eră legat. Scol soldații. Nicăiri. Găsesc ștreangul tăiat. Mi l-au furat trupele ce au trecut pe lângă noi, azi noapte.

Incep să-mi cert oamenii, să strig la ei. Nu poate să-mi dea nimeni nici o deslușire. După câteva minute apare brigadierul N. I. cu un cal alb, cu frâu și cu șaua pe el.

— Luați-l p'ăsta d-le sublocotenent!

— De unde 'l-ai?

— 'L-am găsit pe câmp, dela d-nii ofițeri care au murit...

— Spui drept?

— Da, dom'le sublocotenent..

Așa e la războiu. La urma urmei ce-ți pasă, de paguba și durerea altuia. Trebuie să încalec, ca să pot, să-mi văd de treabă. Imi adun toată trupa, trăsurile cu munițiuni, tunurile. Impreună cu camaradul S. pe care îl găsesc, ne înșirăm la intrarea satului C. Așteptăm ordine. Aflăm că maiorul C. n'a fost făcut prizonier. În schimb cele două baterii, ce făceau parte din divizionul nostru, au fost capturate de inamic. Parte din oameni și ofițeri au scăpat.

S.. merge la divizie să ceară ordine. Generalul se interesează de noi. El eră informat de purtarea noastră, pe care a aprobat-o în totul. În schimb nu 'și-a

ascuns nemulțumirea față de șefii cari ne-au condus. Nu le-a menajat epitetele. E o revanșe pe care o doream și o așteptam de mult.

Ordinul e să mergem la J. lângă București, pentru repaus și refacere. Coloana noastră e aruncată de pe șosea. Nu mai au nevoie de noi. Vin trupe proaspete. Divizioane de artilerie trec continuu. Automobile duc infanterie. Azi va fi o bătălie mare.

Mă încălzesc la un foc. Dau ordin bucătarului să ne prepare ceaiul la cazan. Toți ne strângem în jurul lui. În sfârșit, după atâtea zile, putem bea și noi o băutură caldă. Bucătarul bateriei, soldatul H., îmi spune aventura ce a avut-o ieri.

— Am luptat și eu domnule sublocotenent și încă din greu, și nici măcar cu d-voastră! Număram niște cutii cu conserve, pe cari mi le dase d-l sergent în primire, când văd pe un domn ofițer că se repede cu sabia întinsă la mine și mă ia la înjurături. Ordin să iau și eu arma, să merg ca să gonesc pe inamic. Ce să mai spui că sunt bucătarul bateriei, că nu m'ascultă nimeni. N'aveam încotro. M'a băgat la un loc cu infanteria și m'a trimis la atac. După un sfert de ceas mai rămăsesem câțiva. Când am văzut așa, m'am tras binișor îndărăt la baterie, cu hainele rupte, plin de pământ, cum le vedeți. Acolo am găsit cutiile cu conserve, tot cum le lăsasem, fără să lipsească din ele. Asta e tot ce am vrut să vă raportez.

Dar noi tot nu ne putem mișca. Drumul ne este barat. Am o idee. Să trimit prietenei mele câteva rânduri. La gândul ăsta altă dată aș fi tresărit de bucurie. Acum o iau ca o datorie pe care trebuie s'o împlinesc. S'o vestesc că sunt în viață.

li seriu câteva rânduri serioase, grave, cu mâna înghețată. Trimit un soldat călare. Numai de ar primi-o. Pornim și noi. Mă sui cu camaradul S. într'o căruță. Suntem bine dispuși amândoi. Coloana noastră înaintează, însă greu. Pentru noi victoria de azi e sigură.

Bătălia de ieri am pierdut-o, fiindcă nu aveam în primul rând, forțe suficiente. Acum regimentele de infanterie și artilerie sunt atât de numeroase, încât inamicul va fi cu siguranță bătut și respins. Ne instalăm la J., lângă fort. Pe seară aflăm că ni s'au reluat tunurile rămase la inamic. Vom merge înapoi pe poziție la Dunăre. Aceasta e cea mai vie dorință a noastră.

Iar o veste bună: sosesc Rușii. Mă hotărăsc pe seară, să merg să văd, pe Marieta, deși ordinele sunt foarte severe: Nu intră nimeni în București. Totuși stăruesc pe lângă camaradul meu să ne ducem împreună; el însă refuză net. Am plecat atunci singur. Și am trecut fără nici o greutate.

18 Noembrie.

Am văzut-o așa de puțin !... Am sosit târziu. Orașul e pustiu; străzile sunt cufundate în întuneric. Căruța mea alunecă pe pavaj cu un sgomot infernal. Mi se pare că trec printr'o cetate, în ajun de a fi prădată de bandiți.

Am ajuns acasă. Inima nu-mi bate de loc. N'am nici o emoție. Sunt orbit de lumina dinăuntru. Oare să fie atâta strălucire și bogăție în micul meu interior?

Ea citea un număr din „Fantasio“. În decorul acestei mă simt atâta de strein. În parfumul odăii, în

căldura plăcută și ametoare, eu viu cu un miros de grajd, cu cismele de iuft și cu mantaua mea plină de noroi.

Marieta e așa de bună. Nu știe ce să mai îmi facă. În zadar li spun că nu m'am spălat și nu m'am desbrăcat de câteva zile. Ea râde. Nu pricepe toate astea. Ar vreă să mă întrebe de atâtea. Dar dela întâile vorbe adorm. Oboseala atâtor nopți se răsbună. Ea mă înțelege, și de sigur că mă iartă.

În timpul somnului scot strigăte :

— Trage secția II ! Tunul al treilea : trage ! Cu obuze !

Am o noapte agitată. Biata Marieta ! Eră așa de înfricoșată azi dimineață, când am plecat.

Când am ajuns în bivuac eră ceasul 8. De lipsa mea n'a știut nimeni.

Stăm împrejurul fôcului. Am pus traversele de lemn dela C. F. R., ca să ne încălzim. Averea statului. Ce-mi pasă ! Flacăra îmi dogorește obrazii.

— Ce absurd e rășboiul !

Mă scol cu o mișcare nervoasă și caut pe camaradul meu. Trebuie să raportăm comandamentului pierderile de oameni și de material.

Nu fac nimic. Mă pun în grevă...

Brigadierul Nicolită îmi iese înainte. Are chef de vorbă. Il las.

— Care va să zică, să vedeți ceva dom'le sublocotenent.

— Și anume ?

— Să vedeți din ce foc am scăpat noi, în lupta de alaltăeri. Să vă arăt scuturile dela tunuri. Sunt ciocnite rău dom'le sublocotenent.

În adevăr, placa mare de oțel, ce protejează pe servanți și pe care noi o numim scut, are urme numeroase de gloanțe, la ambele piese.

— D'aia nu ne-am prăpădit toți, până la unu, fiindcă au fost astea, săracile! Germanul trăgea de aproape. Vedeți d-voastră aici, d-le sublocotenent, ce păteam, altfel!... a fost iadul lui Dumnezeu acolo.

Brigadierul Nicolită explică înainte; eu însă nu-l ascult. Pericolul a trecut. Mă întreb ce interes mai are povestirea asta a lui?

Ce e de făcut? Doi oameni mă supără azi peste măsură: ordonanța mea și soldatul pe care l-am trimis eri cu o scrisoare la Marieta. Ordonanța mea cu deosebire. E un om predestinat în privința asta. E cel mai prost soldat din baterie.

L-am luat în serviciul meu, fiindcă nu aveam ce face altceva cu el. L-am ținut, fiindcă pe urmă 'mi eră milă... Sunt sătul însă până în gât de Grigore. Mai ales nu pot să i-o ert cum s'a purtat cu mine alaltăeri. În timpul atacului 'l am rugat de vre-o două, trei ori, să stea lângă mine; dacă pic rănit, să aibă cine să mă îngrijească. Însă tipul piercă cum se îngroșă gluma. I-am ordonat să-mi aducă apă să beau. Grigore a găsit mijlocul să nu mă servească nici acum, pierzându-mi bidonul! Noroc că mai erau acolo și alți soldați. Altfel, cu el aș fi murit de sete.

Îl înlocuiesc. Am pierdut jumătate materialul în luptă. Am de unde să-mi aleg un om.

Dar soldatul Crăciun pe care l-am trimis cu o scrisoare la București și nu s'a întors încă? I-am dat patru ceasuri ca să execute însărcinarea. Și au trecut 24 și el tot n'a apărut. De sigur că e în sânul fami-

liei lui. Poamă din București! Ce e prost să se grăbească!? Cum să calific asta? Eu, șeful lui, nu m'am purtat așa. Am fost acasă o seară. Puteam să rămân și azi. De ce ar fi el mai privilegiat decât mine?

Chem soldații, le explic cazul și mă sfătuiesc cu ei, ce pedeapsă i se cade, pentru acest act grav de indisciplină și neexecutare de ordin. Unii sunt de părere să-l dau dezertor; alții să-l pun și să-i trag numai câteva trăgători. O deosebită satisfacție îmi produce această din urmă idee. Deși am dreptul, nu am întrebuintat până acum, față de nici un om, acest fel de pedeapsă.

Iată că bietul Crăciun ne cade în mână tocmai la timp. El surâde camarazilor, în fața mea însă, devine serios.

Interogatorul ce i-l iau e zdrobitor pentru el. Trupa face cerc, potrivit ordinului marelui Cartier, — vinovatul e adus la mijloc și pus pe spatele unui camarad care-l prinde bine de amândouă brațele. Un soldat țigan execută cu cureaua dela baionetă, cele zece lovituri ordonate.

Aveam cu toții un aer solemn.

Dreptatea s'a făcut. În urmă, Crăciun se depărtează rușinat, nu însă fără să-mi zică:

— Să trăiți dom'le sublocotenent!

19 Noembrie.

Azi am avut surprize. Maiorul C. a apărut. M'am crucit. Nu știu de ce, dar când 'l-am văzut, ne-a venit să râdem. Cei doi camarazi din divizion 'și-au adus și ei oamenii și materialul ce le-a mai rămas. Tot timpul maiorul C. s'a certat cu ceilalți colegi.

Eu făceam haz. Pentru cele mai mici lucruri erau discuțiuni și imputări reciproce interminabile.

— Domnule, o să înnebunesc! Când oi scăpa de divizionul ăsta, o să-mi fac cruce. Cine m'a pus să viu aici? Să iau comanda asta nenorocită.

— Da, domnule maior, ne-ați nenorocit! Ne-ați lăsat fără susținere de infanterie! — răspunse camaradul care luptase cu mine la Călugăreni.

— Cine, dom'le, eu?

— Da, dom'le maior, dumneavoastră! N'ați venit odată pe poziție. Ne-ați lăsat și fără trăsurile de muniții. Noi v'am căutat în toate părțile, cu agenții de legătură, fără să vă putem găsi.

— Ascultă S. mă plietisești. Te rog isprăvește d-le, eu înnebunesc cu d-v! — Și bietul șef începe iar să lamenteze pe tonul ăsta. De altel erà un tip care nu râdeà niciodată. Și totuși, erà așa de comic.

Mărunțel, cu mustățile tăiate, mereu cicălit, niciodată mulțumit, aveà pururi câte o observație de făcut. La urmă ajunsesem, că orișice mi-ar fi spus, nu-mi mai făceà nici o impresie.

Luptele se apropie, după bubuitul tunurilor. Totuși versiuni bune circulă. Rușii au sdrobot dreapta inamică și înaintează vertiginos spre sud. Regimentele rusești trec cântând prin fața noastră. Le primim cu ura. Trupele acestea sunt splendide și fac asupra noastră o impresie puternică. Soldații lor se amestecă printre ai noștri. Se împrietenesc numaidecât, oferindu-și unii altora pâine și tutun.

Asist la o scenă profund stupidă și în acelaș timp ridicolă, ce e cu atât mai penibilă, cu cât autorul e

un camarad al nostru, ofițer, care a luptat înaintea inamicului.

Trei prizonieri, soldați germani, sânt aduși de un jandarm. Mergem și noi să-i vedem. Maiorul C. îi întreabă pe nemțește, de unde sunt.

În timpul acesta, spre uimirea noastră, vine camaradul D. și începe să strângă mâna fiecăruia din ei. Oamenii aceștia, de sigur, că în sufletul lor nu știu ce să mai creadă.

— Ești nebun? — strigăm noi revoltați. — Vin asupra Capitalei, ne-au cotropit un sfert din țară și se mai găsește un Român, în momentele astea care să le întindă mâna azi?

Camaradul D. a regretat amar acest gest nenorocit. Avem iar mici discuțiuni cu maiorul C., provocate de astă dată de mine. Mi-am permis să fac o profeție. Contemplând rămășițele divizionului nostru, am avut intuiția că o refacere, nu mai e posibilă aici, ci în Moldova. Atât a trebuit ca să pun în mișcare iritabilitatea șefului nostru, care, eră destul să afirme ceva, pentru ca imediat să te contrazică.

— D-voastră nu vă gândiți decât la liniște...

— Și d-voastră numai la bagaje — răspunse flegmatic camaradul S. În adevăr, șeful nu ne-a vorbit în tot timpul decât de ordonanța lui — „un trădător mizerabil“ — fiindcă îi rătăcise lăzile cu bagaje, în retragere, și pe care îl amenință acum cu cele mai teribile pedepse — cu spânzurătoarea, oca, moartea și celelalte.

În preajma bivuacului, în fiecare moment soseau mici grupuri, sau soldați izolați, din diferite arme. Erau resturile unităților ce eșiseră din luptă. Obosiți, pa-

lizi, cu fețele supte, bieții infanteriști îți făceau mai mare milă.

A douazi însă, acești oameni erau alții. O noapte de odihnă și puțină mâncare caldă îi transformă cu desăvârșire.

Artileriștii, din contră, nu ne inspirau aceeași simpatie. Soldați robuști, roșii la față, apăreau numai cu chesoanele, sau numai cu caii inhămați, fără tunuri. Am văzut un divizion întreg care și-a salvat toți caii, toate chesoanele și toți ofițerii, numai biețele tunuri rămăsese în mâna inamicului. Noi nu puteam înțelege lucrul acesta! Când ai cai nu e admisibil să-ți pierzi materialul. Pentru noi cari ne servisem de boi, eră o axiomă.

Cu toate astea, maiorul comandant al divizionului, de ce o fi fost atât de mândru? Dacă ar fi făcut orce altă ispravă, n'ar fi putut să aibă un aer mai triumfător! Nici n'a catadicsit măcar să se uite la noi, când l-am salutat. Avea surâsul omului fericit, pe buze. Și ținea capul drept în sus, n'avea de sigur să-și impute nimic!...

Seara n'am mai putut merge la București. Maiorul C. mi-a interzis-o formal. A aflat că am dormit de două ori acasă. Ceilalți însă, mai norocoși, au fost învoiți pe câteva ceasuri.

20 Noembrie.

Ce frig a fost azi noapte. Am dormit cu camaradul S. într'o căruță cu coviltir. El s'a văitât toată noaptea de măsea, iar eu am tremurat. Dimineța am stat numai la foc.

Ń'am raportat nimic și nici nu voiu raportă. Camarazii ne aduc din București știrile cele mai rele. Se tratează predarea orașului.

Nu se poate! Eu unul nu pot să cred așa ceva. Mi se pare atât de imposibil, încât o iau ca o glumă de prost gust.

A cădeă Bucureștii, pentru mine, mi se pare ceva atât de îndepărtat și de neașteptat, încât nici nu vreau să mă gândesc.

— Marghiloman a fost la Titu! — îmi șoptește unul din ei.

— Fugi domnule!... — îi spun rîzând.

— Ți-o spun pozitiv.

— Lasă-mă, domnule! — îl resping hotărît.

Și iarăși ne vedem de treabă, de micile noastre treburi, ce constau din a vedeă, dacă oamenii au pâine și vitele paie.

Colonelul G., comandantul brigăzii de artilerie sosește și ia dispozițiuni, ca divizionul, nostru să intre iarăși în luptă. Din rămășițele divizionului se formează o baterie de șase tunuri și un tren regimentar cu muniții și restul de trăsuri.

Colonelul G. îmi dă comanda trenului regimentar, din pricina sănătății mele, încă șubrede, iar celorlalți le dă cai, să inhame la tunuri și comanda la câte o secție.

Nu plecăm azi. Din toate părțile ne vine vestea că Rușii merg bine. Inamicul a suferit o serie de înfrângeri grave în sectorul acesta. Nu mă gândesc decât, cum am să fug, cum s'o înoptă, la Marieta.

Pe seară ordin ca mâine să facem toate pregătirile de plecare.

Unde? In ce direcție? Nu știe nimeni.

Maiorul C. mă plictisește. Se ține de mine. Mă observă. Dacă n'oi putea să scap de el?

Frigul, ce se lasă și vântul ce pornește, să sufle cu putere, îmi risipește gândurile și-mi ia orice putere. Ghemuit în jurul focului, cuget cum să mă încălzesc... Cine o să înfrunte întunericul și asprimea acestei nopți? Eu unul nu mai sunt în stare...

Un soldat 'mi-aduce paie și îmi așterne. Mă întind ca un mizerabil pe ele și adorm.

21 Noembrie.

N'avem muniții de ajuns. In special pulberea fără fum ne lipsește complet. Am vărsat-o altor unități. Primim ordinul să plecăm în direcția satului Leurdeni, de oarece nu-i nădejde să ne înprospăteze cu muniție curând.

Părerea noastră e că asta nu-i retragere ci, pur și simplu, e vorba să se facă loc Rușilor cari continuă să sosească în număr mare.

Nu începe nici o discuție că soarta Bucureștilor e asigurată. Eri am avut o convorbire cu un ofițer francez, care mi-a vorbit cam în aceiași termeni de situația noastră militară.

Pornim în grabă. Maiorul C. nu ne lasă ca să luăm ceva în gură.

El spune că noi nu ne gândim decât numai la stomac. Cum ne-am pus însă în mers, nu 'l-am mai văzut toată ziua: a dispărut ca de obicei, deși datoria lui eră să fie în capul coloanei.

El umblă când călare, când în căruța cu bagaje.

Trecem pe lângă forturile cetății București, ce rămân în urma noastră triste și goale. N'a mai rămas decât betonul armat și aleele. Nu o nimeni în ele. Soldații scotocesc prin pavilioane și barăci, și aduc felurite lucruri: hărți, carnete, creioane, echere.

Revăd fortul B. în care am stat o săptămână cu prietena mea, și nu pot să-mi stăpânesc lacrimile. Frunzele au căzut din pomi. E atâta dezolare... Aș vrea să scot un strigăt, dar soldații mei sunt prin prejur și mă aud.

Aici am fost odată fericit. Am repetat de multe ori cuvântul acesta, ca și cum el ar fi avut putere să-mi redea ceea ce am pierdut.

Camarazii mă chiamă la ei. Mă duc să uit trecutul. Ne suim toți într'o căruță și începem să ne spunem aceleași lucruri și povești, ce fac din bieții ostași niște ființe fără de nici o grije. Avem o damigeană cu vin, și tristețea din sufletul fiecăruia dispare. Speranța plutește și visurile cele mai scumpe ne trec pe dinaintea ochilor. Noaptea rece se lasă și adevărata realitate e aproape; noi însă n'o pricepem.

„Bucureștii se duc. Toată țara cade!...“ par'că răsună din depărtare.

Toate acestea mi se par lucruri atât de imposibile încât ne vine să râdem.

În fiecare din noi s'aude un glas, care spune: „Nu se poate! Nu vor lua Bucureștii! E ceva prea sfânt, de care nu se vor putea atinge“.

Dacă cineva mi-ar fi spus atunci: O să muriți cu toții peste o jumătate de ceas! — de sigur că ne-ar fi fost, poate, teamă, însă n'am fi crezut. Tot așa nu

ne vine a crede că leagănul, mândria noastră, Capitala țării, va putea să cadă în mâna inamicului.

Coloana noastră merge încet. Dobitoacele au stat pe drum. E miezul nopții. Trebuie să ne oprim în primul sat. Nu știu de ce, dar acum ne frământă în-doiala.

Suntem abătuți. De unde vine această schimbare? Un om ne-a eșit în cale adineaori. Nu mai putea de bucurie când ne-a recunoscut. Crezuse de departe că e inamicul.

Această neînsemnată întâmplare să fie pricina?

Intrăm într'o cârciumă, la margine. Soldații au aflat că e vin și se reped la uși și la ferestre, ca fiarele, să le deschidă. Cu mare greutate îi dăm înapoi. Această debandadă ne indignează peste măsură și o reprimăm cu brutalitate.

Divizionul se instalează pe șosea și se aprind focuri în toate părțile. Ne vin plângeri din sat despre purtarea oamenilor noștri. Nu le mai dăm nici o atenție.

Intr'o cameră intrăm toți ofițerii. Eu aș vrea să mă duc la București, care e numai la câțiva kilometri. Rog pe camaradul meu S. să mă însoțească; însă, ca în totdeauna, el ezită. Suntem opt persoane cu ordonanțele, afară de gazdă, o femeie cu trei copii.

Unul din noi, mai prăpădit, începe să sforăie. Toată lumea asta stă îngrămadită în două paturi și pe jos. Somnul Domnului se lasă peste sufletele acestor trudiți.

La orele 4 sărim, și coloana se pune în mișcare. Trebuie să fim până 'n ziuă la F. Fr. de unde vom primi ordine.

Suntem nerăbdători să dăm ochii cu maiorul C., care a dispărut dela J., fără să-i mai dăm de urmă.

22 și 23 Noembre.

Ajungem la F. F. Maiorul C. nu e nicăiri. Mergem la primărie; ușile încuiete. În sfârșit ne iese înainte o femeie. Este nevasta preotului din sat. Ea ne anunță, din ordinul d-lui maior, să mergem în direcția satului F., unde ne așteaptă și dânsul. Preoteasa satului agent de legătură. Războiul nu-i banal de loc!

Mergem într'acolo. Ziua e frumoasă și drumul nostru duce printre semănături, pe o câmpie întinsă, fără nici o cută de teren. Ne-am învățat cu drumul. Azi ești într'un loc, mâine într'altul. Dar o întrebare ne munește: Unde mergem? Ce însemnează asta, că Bucureștii rămân în urmă?

Ne refacem? Să dea Dumnezeu! N'avem, poate, muniții. Fie! Poate că nu mai contăm. Divizionul nostru a pierdut zece tunuri, din șeaisprezece. Mergem deci, la reformă.

Dar ce fac ceilalți? Au de gând să apere Capitala cu cea din urmă energie! Sau o abandonează de bună voie? Ah! Ce orizont strâmt are un biet soldat, sau un ofițer, comandantul unei mici unități pe front. El nu știe nimic. Din marea dramă el nu află nimic. Nu are timp nimeni să-i spună ceva. El primește ordine. Situația asta e exasperantă. Mai ales pentru acei ce au crescut cu ideile generale, aceasta e lovitura cea mai simțitoare, e golul cel mai profund pe care-l resimțim în fiecare minut și în toate acțiunile noastre aici.

Ce fericiți sunt cei de pe la cartiere. În privința asta îi învidiez! Lor li se spune tot..., nouă nimic.

Întâlnim negustori de păsări cari se duc liniștiți,

cu marfa lor la București. Poate să fie ei informați mai bine.

Cu camaradul S. fac de câteva ori planul să ne repezim, călări, pentru câteva ceasuri la București. Nu îndrăsnim însă. N'avem hărți. Nu cunoaștem distanțele exact. Pe la orele 2 după prânz suntem la F. Ne e foame; intrăm într'o casă ca să căutăm ceva de mâncare. Nici n'apucăm să ne așezăm la masă, și suntem chemați la maiorul C. pentru ordine.

Imediat trebuie să ne întoarcem la F. Fr. În zadar protestăm noi că n'am mâncat de ieri, nici oamenii, nici vitele.

— D-voastră vă gândiți numai la stomac! — fu răspunsul sec al șefului.

Eu rămân acum singur cu trenul regimentar, iar ceilalți trei camarazi pornesc cu bateria înhamată compusă din șese tunuri. Mie 'mi rămân toate munițiile, toate bagajele, toți boii ologi, toate rămășițele.

Incepe să cadă o ploaie rece și repede. Ce-are aface! Mergem spre București. Ajunge ca să uităm iarăși, de toate mizeriile și să devenim veseli.

Pe câmp câteva perechi de boi pasc slobozi; nu e nimeni pe lângă ei.

— Dacă i-am lua dom'le sublocotenent, îmi spune soldatul de lângă mine. Eu îl ascult mai departe:

— Parte din vitele noastre nu mai pot de loc. O să ne prindă bine! Să-i avem de rezervă! Nu strică.

— Bine — îi spun eu cu glasul jumătate.

I-am cules. Așa e la războiu. Ajungi ca și hoții de cai.

Trecem prin satul B. Drumul de aci înainte e nespus de greu. Luptăm cu ploaia și cu întunerecul nopții.

Am oameni din toate bateriile și pe care nu-i cunosc. Coloana se înțepenește într'o vale. Aici noroiul e până la căpătâna roții. Carele de baterie au intrat unele într'altele. Câțva boi au căzut, și cu toate loviturile sălbatice ale oamenilor, nu mai pot să se ridice din mocirlă. Gradații au fugit în sat. Trimit oameni să-i caute și-i ameninț cu împușcarea.

În sfârșit scap din această „vale a plângerii“, după ce am stat de am executat, sau pus să se scoată, fiecare trăsură în parte.

La orele 3 din noapte mă opresc la F. Fr. în niște șire de paie.

Ordin scris transmis prin maiorul St., ca imediat să ne înapoiem și să mergem în direcția Urziceni.

Va să zică iar ne întoarcem!

Sunt așa de obosit și de slăbit, încât mi-e tot una ce-o să se mai întâmple cu noi. Nu mai am nici puterea să mă revolt, nici pofta de a mai cere explicații. Oamenii se supun fără să spue un cuvânt. Și coloana se pune iarăși în mișcare.

Trecem din nou „valea plângerii“. Aceiași muncă, aceleași strigăte, aceleași blesteme. Alți câțiva boi nu se mai pot scula de jos. Abia spre ziuă ieșim în sosea.

Ce fac eu? Unde merg? Noi ne retragem... Acum nu mai e nici o îndoială.

Unde rămâne Marieta? Unde o las? N'are dreptul nimeni să mă oprească. Și mă simt apucat de o tremurătură puternică, ca un bolnav de friguri.

— Mă duc s'o iau!

Îndrept calul spre București. La al doilea km. mă opresc și întorc capul să văd ce fac soldații.

Mi se pare că mă strigă oamenii mei din coloană,

că-mi fac semn cu mâna. Mă întorc și vin spre ei. Nu e nimic. Ei își văd de drum în liniște.

Iar dau pînteni calului și pornesc ca un desperat spre București. Sunt 25 k. până acolo.

— Dacă pic în mâna dușmanului !

De astă dată, sunt mai liniștit.

— Pe ploaia și frigul ăsta grozav, dacă ne prinde vrăjmașul pe amândoi, pe câmp ? De ce să aibă și ea soarta mea ? Eu voi intra din nou în luptă, și a doua oară poate că n'o să mai am noroc... Singură, în mâna inamicului, sau poate, a camarazilor.

Ah ! Clipa asta n'am s'o mai uit. Mă întorc bătut, zdrobit, abia ținându-mă de șea.

Trupa mă așteptă. O găsesc lângă un canton. Acolo mai e un ofițer. Ii arunc o privire rătăcită. El îmi surâde.

Veneă din București, unde dormise azi noapte. Sosisse cu câteva minute înainte.

— Ce știi ? — îl întreb cu vocea stinsă.

— Merge splendid „mon cher“.

— E cu puțință ?

— Vin de acolo. Ți spun ce am văzut. Sunt om serios. Nu-i nimic. A fost ceva un moment, dar acum e bine de tot. Ne-au sosit și ajutoare. Bucureștii sunt scăpați. Nu se putea să nu fie Dumnezeu cu noi !

Ne prezentăm și-i cer voie să-l îmbrățișez. Imediat chem ordonanța și-i dau ordin să duză Marietei câteva rînduri pe care le scriu în fugă pe un petec de hârtie.

După socoteala mea, până în seară trebuiă să am răspunsul. Ne punem în marș. La orele 6 sunt în Dr. unde cantonăm pe o ploaie torențială.

Sunt flămând și obosit. Am parte de o gazdă cum se cade și de un pat bun. Pentru o zi chinuită e prea destul.

24 Noembre.

Prima vorbă când m'am deșteptat azi a fost:

— Mi-a venit soldatul dela București?

Și n'a venit. Semn rău. Trebuie să-l fi prins patrulele germane.

Sunt enervat, bruschez soldații. Pornim imediat. Pe drum întâlnim multă cavalerie rusească. În satul Roșiori, un căpitan de dragoni mă întreabă într'o franțuzească stricată de unde viu. El îmi dă veste că a căzut Bucureștii.

Mă podidește plânsul.

— Grande douleur! Grande douleur! Courage! — îmi strigă aliatul, privindu-mă cu simpatie, înainte de a porni în galop.

La orele 2 ajungem în Urziceni. Aici credeam să aflū amănunte. Nu știe nimeni nimic.

Aspectul micului orășel e mizerabil. Străzile au ceva de doliu și de dezolare. Ce tristețe, ce groază! Ce zi de dezastru! Par'că nu vorbește nimeni aici; toți gesticulează și se înțeleg numai prin semne.

Descurajarea și disperarea e pe fața fiecăruia.

Caut pâine pentru trupă. Oamenii sunt flămânzi! Brutăriile refuză să-mi dea. Unele se pregătesc să plece. Iau cu de-a sila și amenințând ce găsesc.

Pierderea Bucureștilor e însă în aer. Ea strigă răsunare deasupra acestei mulțimi mute, copleșite de suferință și durere.

— Cine e vinovatul? Este cineva care ne-a adus aici! Singurul cuvânt ce a umblat azi din gură în gură e „trădare!”. El este acela care rezumă pentru noi, în clipele astea tragice situația și ne poate da satisfacție.

Trec coloane, trec pe mai multe rânduri, nu se mai isprăvesc. Trec cu un sgomot sinistru și într'o imbulzeală de nedescris.

Această nesfârșită procesiune are ceva exasperant. Asistând la ea nervii cei mai tari obolesc.

Toată ziua și toată noaptea am auzit-o, o am în urechi și mă va urmări toată viața.

Am dormit în piața orașului, pe pământul gol, neavând nici măcar paie ca să-mi aștern.

Azi la orele 5 d. a. am primit un ordin. Cu toată buna voință ce am avut, nu l-am putut executa: Să mă întorc imediat cu tunurile ce mai am și cu munițiile, spre a mă pune în poziție, la satul Movilița, la 14 km. înapoi. Pentru ca să le fac plăcerea, am trimis ultimele 10 trăsuri cu muniții, sub comanda unui sergent. Dar cu tunurile, cu tot regretul, nu m'am putut duce eu, pentru un cuvânt foarte simplu: fiindcă nu mai am nici unul!

Am raportat cazul, și șefii aveau aerul să fie foarte surprinși de această eroare.

Nu e de mirare că zăpăceala e în capul tuturor, și mai ales în al celor mari, cari ne-au adus aici.

Pe seară mă duc la etape, să văd de ale mâncării. M'aș mulțumi cu o supă caldă. Intru la o popotă, unde un soldat, la poartă, îmi interzice accesul sub cuvânt că nu fac parte din ofițerii cari au dreptul să ia masa aici.

Il iau de piept și-l dau la o parte. Amicul nu-mi opune nici o rezistență. Un ofițer cu barbă îmi iese înainte; are un cap imposibil... E un sublocotenent căruia mă prezint.

Sunteți din București? — îmi spune.

— Da.

— Vă cunosc.

— Cu atât mai bine!

Mă așez pe un scaun. E cu neputință să-mi aduc aminte cine e camaradul. Nu e vorbă; nici nu caut să-l întreb.

Mi se servește masa.

— Il cunosc și pe fratele d-tale! — începe tot el.

— Se poate,

— Am fost colegi.

— Incântat!

'Mi-eră foame. Vorbeam puțin.

— De unde veniți?

— De lângă București.

— Ești la vreo coloană de susistență?

— Nu.

— Pe front?

— Da.

— Unde ai luptat?

— La Neajlov.

— La Neajlov? — și are o tresărire.

— Da, la Neajlov.

— A fost teribil acolo...

— Oho! — răspund cu gura plină.

— Eră să-l prindeți pe Mackensen!

— Așa se spune.

— La Neajlov? — închizând ochii.

— Da, dom'le, la Neajlov.

— Și ai scăpat ?

— Cum vezi.

În timpul ăsta intră un ofițer de administrație. Și ăsta aveà barbă. Ne prezentăm. Se așează cu coatele pe masă, și începe să se uite la mine.

— Domnul sublocotenent a fost la Neajlov.

— Ați fost acolo ? — mă întrebă ca un nou născut noul venit.

— Da, domnule, am fost la Neajlov ! le strig eu. Și mă scol în picioare enervat. Ies apoi, și îi aud vorbind :

— Să știi că ne-a mințit. Eu nu cred să fi fost la Neajlov.

— Ba, eu cred că a fost. Trebuie să fi rămas săracu, cam așa, din luptă. Nu vezi ce urât se uită, când îi pomenim de Neajlov ?

25 Noembre.

Azi dimineață m'a admonestat colonelul G., comandantul brigăzii de artilerie..., că nu am plecat încă.

— D-ta trebuià să treci înainte dom'le, să nu stai un moment în U. Cu dumneata nu mai avem ce face. Acum ești coloană. Ne încurci drumul.

Îi arăt ordinul ce l-am primit ieri, la orele 5, semnat de d-sa.

— Ce stric eu dom'le colonel ?

Dă din umeri surâzând, și îmi adaogă la ureche ;

— Ai dreptate ?

— Ce direcție îmi dați ?

— Tecuci.

— Va să zică mergem la Moldova, îmi spune un

gradat, lângă mine, și care erà de fel de prin partea aceea.

Cum ieșim din U., la câțiva km., dăm de un conac bogat, cu magazii și pătule pline, lungi, pe care le prădau trupele și populația civilă.

— Asta nu se face! — esclam eu.

Aud pe urmă, pe oameni vorbind, că e proprietatea unui bulgar.

Atunci se explică. Și-mi întrerup cercetările.

O câmpie întinsă mi se deschide înainte. Nori cenușii se mișcă pe cer, goniți de vântul puternic ce suflă din spre Est.

Deodată auzim un pănănit de mitralieră. Două aeroplane sunt deasupra noastră. Ai noștri răspund cu câteva focuri de armă, și cele două pasări de pradă se pierd în nori, fără să poată face o victimă. Totuși între soldați se produce o panică.. Unii o iau la fugă printre porumbiști. Alții se trântesc la pământ prin șanțuri. Mulți însă stau la locurile lor la trăsuri și privesc cu nepăsare care dă de gândit.

Târziu de tot opresc coloana într'o pădure.

Dau ordin să se dea de mâncare la oameni și la animale, iar eu mă bag într'o groapă adâncă, unde fusese altă dată un bordeiu părăsit.

Aici e adăpost, aici nu mă vede nimeni. Sunt singur ca într'o biserică. Aș vrea să mă despart o clipă de visiunea asta de războiu, să uit prin câte am trecut și ce am văzut până acum.

Găsesc câteva fotografii de amator și câteva scrisori dela Marieta. Le cususem la piept. Asta e tot ce duc cu mine din dezastru.

Rămân așa multă vreme, privindu-le cu duioșie..

Citesc rândurile scrise de mâna ei. Ochii ei mari au luminat această hârtie scumpă. Plicurile au nu știu ce parfum când le deschid.

Grația și frumusețea ei îmi surâd și-mi evocă atâtea lucruri pe care închipuirea mea le vede peste tot, în acest interior meschin și strâmt.

Mi-aduc aminte că am oameni, că am o răspundere și ies strigând :

— Să pornească coloana !

— La Moldova, la Moldova ! șoptesc soldații.

— Nu e nici o grabă dom'le sublocotenent. Am scăpat de inamic. Să mergem mai agale ! răspunde unul.

— Se isprăvi și cu țara noastră ! Să vedem ce s'o alege de noi, adaose altul.

— Pagubă mare ! E mai rău de țară, că a înghițit-o dușmanul ca pe un duminic.

Convorbirea aceasta a lor mă atrăgea.

— 'L-a răsbit foamea în țara lui.... D'aia a venit peste noi.

— A rămnit la bucatele noastre, la vitele noastre.

— La oile noastre ! — adaose un altul, care în civil erà cioban.

Cineva a oftat. Și oftatul lui 'l-am simțit toți în piept.

— Dar femeile noastre, tot pe mâna lui rămân ?

Mie îmi trece un fior la auzul acestor cuvinte. Nimeni nu dă nici un răspuns.

Coloana trece mută ca la o înmormântare.

— Ba eu vreau să-mi găsească câmpul și casa ce-nușe, numai nevasta și copilașii să-mi fie sănătoși.

Convoiu se oprește. Parcă ar vrea să facă stânga 'n prejur... Dar iată că pornește iar.

— Mă n'auziți voi, femeile noastre, cum rămân?

— Nu vă treceți așa cu firea, fraților, c'o să le găsiți bine. Mulți din voi, n'o să vă mai întoarceți, dar cei cari ați aveà zile, o să le găsiți bine.

Erà un sergent tânăr care vorbeà.

— Lăsați-le. Nu le plângeți așa mult. De dușman să nu vă pese... De ăia ai noștri, cari au rămas... Ei n'o să le lase în pace...

O parte din ei râd. El continuă :

— La urma urmei, oameni suntem toți. Nu vă mai faceți inimă rea. Nu e vreme de asta. Acum cu Dumnezeu. Înainte, să vă fie gândul!

Sergentul aveà dreptate. Ne-a convins, ne-am trezit toți la realitate.

Și eu am dat ordin imediat, toată suflarea, pe care o comandam, să cânte :

„Pe-al nostru steag!“.

Mergeam acum însuflețiți, ca altă dată la serbare, pe bulevardele Capitalei, în zilele noastre de fericire. Uitasem că suntem soldați perduți ai unei catastrofe.

Vântul duceà, ecoul glasurilor noastre în depărtări. Aveam lacrimi în ochi, până la cel din urmă. Și o ploaie rece și deasă, cădeà din înălțimile de plumb, peste fețele noastre palide și supte.

Noi însă cântam, cântam cu foc, par'că nu lăsam în urma noastră, o țară întreagă și o lume care ne erà dragă.

